

Załącznik do Uchwały Nr XII/98/2011
Rady Miejskiej w Cedyni
z dnia 29 grudnia 2011r.

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA I GMINY CEDYNIA
NA LATA 2011-2014**

OPRACOWAŁA:
mgr Agnieszka Dębska

2 0 1 1

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	8
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	11
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	17
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	17
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	30
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	30
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	41
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	54
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	58
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń	61
7. Założenia programowe	64
7.1. Cele i priorytety programu opieki nad zabytkami, ich kierunki działań i omówienie zadań	65
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	70
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	71
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	76
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	79
Aneks 1. Rejestr zabytków nieruchomych – wykaz	81
Aneks 2. Rejestr zabytków ruchomych – wykaz	83
Aneks 3. Stanowiska archeologiczne – wykaz	84
Aneks 4. Gminna ewidencja zabytków – wykaz	99

Załączniki

<u>Załącznik nr 1</u>	118
Przykładowe priorytety, kierunki działań i zadania	
<u>Załącznik nr 2</u>	123
Uchwała Nr XXVIII/260/09 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 21 kwietnia 2009 r. w sprawie określenia zasad udzielania i rozliczania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Woj. Zacho. z 2009 r., Nr 37 poz. 1003)	
<u>Załącznik nr 3</u>	130
Wniosek do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o udzielenie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, zwane dalej „pracami” przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym w województwie zachodniopomorskim	
<u>Załącznik nr 4</u>	134
Uchwała Nr XXXIV/402/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 22 grudnia 2009 roku w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego	

1 . W S T Ę P

Rolniczo-turystyczna gmina Cedynia to najdalej na zachód wysunięty obszar państwa polskiego – jego naturalna zachodnia granica opiera się na największym wygięciu rzeki Odry. Gmina leży na południowo-zachodnim skraju województwa zachodniopomorskiego i powiatu gryfińskiego. Około 75% powierzchni gminy stanowi teren Cedyńskiego Parku Krajobrazowego a pozostałe 25% znajduje się w jego otulinie. Obszar Parku i jego otoczenie objęte są ochroną gatunkową w ramach „Natura 2000”. Osobliwościami tego obszaru na skalę kraju są: starorzecze Odry i duży Cedyński Polder, nazywany Żuławami Cedyńskimi, z sąsiednimi wzniesieniami moreny dennej i wzgórzami moreny czołowej. Istotne jest także położenie w międzynarodowym korytarzu żeglugowym Odry, połączonym z drogami wodnymi Europy Zachodniej za pośrednictwem kanału Odra-Havela.

W świadomości Polaków Cedynia kojarzy się przede wszystkim z historycznym symbolem, jakim jest „bitwa pod Cedynią” – pierwsze zwycięstwo oręża polskiego. W dzień św. Jana Chrzciciela, czyli 24 czerwca 972 roku w okolicach Cedyni wojska Mieszka I oraz jego brata Czcibora starły się z wojskami Marchii Wschodniej pod dowództwem margrabiego Hodona, wspomaganego przez grafa Zygfrйда von Walbeck. Dla upamiętnienia tego wydarzenia, jedno z okolicznych wzgórz nazwano Górą Czcibora, na którym 24 czerwca 1972 roku odsłonięto „Pomnik Polskiego Zwycięstwa nad Odrą”.

W skład gminy wchodzi czternaście sołectw: Bielinek, Czachów, Golice, Lubiechów Dolny, Lubiechów Górny, Łukowice, Orzechów, Osinów Dolny, Piasek, Radostów, Siekierki, Stara Rudnica, Stary Kostrzynek, Żelichów oraz miasto Cedynia.

Cedynia to małe miasto założone w sąsiedztwie grodziska, z zachowanym wczesnośredniowiecznym rozplanowaniem, z historycznymi dominantami: kamiennym gotyckim kościołem (cegłana neogotycka wieża z 1898 roku), ratuszem z 1840 roku oraz z zespołem historycznej zabudowy mieszkalnej. Wczesnośredniowieczny układ urbanistyczny Cedyni wraz z jego nowożytną zabudową posiada ponadregionalne walory historyczne, architektoniczne i edukacyjne. Należy do najcenniejszych i najbardziej charakterystycznych zabytkowych zespołów na Pomorzu i w Polsce.

Zachowane układy ruralistyczne – w większości o metryce średniowiecznej – są przestrzennie zróżnicowane i rozbudowane o założenia rezydencjonalno-parkowo-

folwarczne: Czachów, Golice, Lubiechów Górny, Orzechów, Piasek, Żelichów. W krajobrazie wiejskim zachował się duży zespół wczesnogotyckich i gotyckich kościołów granitowych: Czachów (druga połowa XIII wieku), Golice (XIII wiek), Lubiechów Górny (druga połowa XIII wieku), Orzechów (druga połowa XIII wieku), Stary Kostrzynek (przełom XV i XVI wieku), Żelichów (czwarta ćwierć XIII wieku).

Zasadniczym kontekstem opracowania „Gminnego programu opieki nad zabytkami” jest uznanie zasobów dziedzictwa kulturowego za główny czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości lokalnej. Zasoby te określają i wyznaczają wieloaspektowe uwarunkowania rozwoju gminy, upowszechniania kultury oraz atrakcyjności turystycznej. W działaniach samorządu lokalnego, podobnie jak w polityce państwa, istotne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska przyrodniczego. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządu, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Przedmiot ochrony zabytków i opieki nad nimi określony został przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z definicją zawartą w art. 3 pkt 1, przez **zabytek należy rozumieć nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.** Natomiast według definicji ustawowej krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, która zawiera wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Należy podkreślić, iż zabytkiem jest każdy z elementów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, który posiada wyżej wymienione cechy, niezależnie od tego czy ustanowiono dla niego formę ochrony.

Środowisko kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym świadectwem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, jego przejawy kulturowe są równie istotne jak aspekty ekonomiczne. Z tego względu pod-

stawową zasadą działania samorządu gminnego powinno być dążenie do wzajemnego uzupełniania się ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju. Trudno byłoby mówić o rozwoju gminy bez opierania się na jej zasobach i walorach krajobrazu kulturowego, dlatego ich wykorzystanie powinno stanowić jeden z priorytetów polityki gminy Cedynia. Podstawowym zagrożeniem dla zabytków jest ich niedostosowanie do współczesnych standardów życia i wzorców technicznych. Brak jest ekonomicznego oraz funkcjonalnego uzasadnienia do eksploatacji wielu obiektów gospodarczych i produkcyjnych, użycie nowoczesnych materiałów i detali budowlanych, które dewaloryzują skromne i jednorodne kompozycje historycznej zabudowy oraz mogą prowadzić do pogorszenia stanu technicznego obiektów. W znacznym stopniu zagrożone są zespoły zabytkowej zieleni. Na obszarze gminy Cedynia wszystkie zachowane parki podworskie są zaniedbane i pozostawione własnemu losowi, zatraciły pierwotny charakter mający tworzyć w naturalnym krajobrazie tło i oparcie przestrzenne dla zespołów rezydencjonalno-folwarcznych. Podobnie dawne cmentarze – tylko nieliczne z nich posiadają fragmentarycznie zachowane ogrodzenia, a obsadzenia wzdłuż ich granic, z powodu braku jakiegokolwiek pielęgnacji rozrosły się i rzadko pozostają czytelne. Nieliczne kaplice pogrzebowe oraz krzyże, nagrobki i mogiły czy dość powszechnie występujące pomniki ofiar I wojny światowej są zdewastowane, rozgrabione, a czytelność układu kompozycyjnego całości praktycznie nie istnieje. Miejsca te nie są również w żaden sposób opisane, drogi do nich prowadzące są zarośnięte, nieczytelne w terenie lub zgoła niedostępne publicznie.

Zasób wartości kulturowych, znajdujących się na terenie gminy Cedynia, powinien być przedmiotem szczególnej troski zarówno mieszkańców, jak i władz samorządowych, jako ważny cel publiczny. Biorąc pod uwagę dotychczasowe dokonania, należy kontynuować działania dążące do ich ochrony w formie biernej – w prawie miejscowym i czynnej, np. poprzez finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach pozostających we władaniu samorządu i udzielaniu dotacji dla pozostałych właścicieli obiektów zabytkowych. Dla zapewnienia skuteczności działań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami konieczne jest przyjęcie następujących priorytetów:

- Opieka nad zasobami dziedzictwa kulturowego Cedyni.
- Budowa bazy informacji i zarządzania zabytkami miasta i gminy Cedynia.
- Budowa tożsamości poprzez ochronę dóbr kultury, edukację regionalną i tury-

stykę.

- Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazu kulturowego.

Podczas realizacji zadań „Gminnego Programu” należy pamiętać, że ochrona dziedzictwa kulturowego i opieka nad nim jest ważnym interesem publicznym i stanowi stały element zrównoważonego rozwoju. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości Polski, jej regionów oraz tzw. „małych ojczyzn”. Wobec tego należy dążyć do utrzymania i eksponowania jego wartości, obejmując kompleksowo zagadnienia zarówno ochrony dziedzictwa kulturowego jak i środowiska przyrodniczego, a także odbudowy krajobrazów, które ucierpiały wskutek rozwoju ułomnej industrializacji i urbanizacji oraz bezkrytycznego tworzenia „nowych wartości” czy bezrefleksyjnego naśladownictwa wzorców obcych kulturowo. Niezbędne jest pozyskanie społecznej akceptacji zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz wypracowanie zasad łagodzenia ewentualnych konfliktów pomiędzy interesami obywateli zamieszkujących i działających na określonym terenie a zasadami i potrzebami ochrony dziedzictwa.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 ze zm.) sporządzenie programu opieki nad zabytkami – istotnego instrumentu ochrony zabytków – należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego. Zasadnicze cele programu opieki nad zabytkami, które określa ww. ustawa to:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, w planach rozwoju regionalnego i lokalnego;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Samorządowe programy opieki nad zabytkami winny być postrzegane jako instrument polityki lokalnej. Ich uchwalenie, poprzedzone wyrażeniem opinii przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, ma przy tym charakter obligatoryjny. Nie mają one jednak statusu aktów prawa miejscowego – nie mogą stanowić samodzielnej podstawy rozstrzygnięć władczych względem jednostek spoza aparatu administracji publicznej.

Przy tworzeniu „Gminnego Programu” korzystano z metody oraz instrukcji Kra-

owego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa) zawartych w opracowaniu p.t. „**Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny**” („Kurier Konserwatorski”, 2009, nr 3 i na stronie internetowej www.nid.pl).

Opracowujący w/w poradnik zespół ekspertów wyraził pogląd, iż: „(...) Program opieki nad zabytkami powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania powinny być skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Jednocześnie mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności regionów, podniesienia konkurencyjności oferowanych produktów turystycznych, a także szerszego od dotychczasowego wykorzystania potencjału związanego z zachowanym dziedzictwem kulturowym (...)”.

Przyjęta metoda opracowania gminnych programów opieki nad zabytkami, zgodnie z zaleceniami ekspertów, powinna obejmować następujące etapy postępowania:

1. Faza rozpoznawcza – zebranie i analiza istniejących materiałów o charakterze strategicznym i planistycznym oraz rozpoznanie zasobu dziedzictwa kulturowego gminy.
2. Faza analiz i wniosków – analiza stanu zasobu zabytkowego gminy.
3. Faza programowania – określenie priorytetów, kierunków działań i zadań wraz z odpowiednim ku temu instrumentarium (w tym finansowym).

„Gminny Program” stanowi całościową i wieloletnią strategię ochrony zabytków, położonych w granicach administracyjnych gminy Cedynia. Program opieki nad zabytkami – już z samej ustawowej definicji – jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji, przy czym program opracowywany po raz pierwszy, na pierwsze cztery lata, wydaje się kluczowy dla dalszych programów w tym zakresie, opierając się na szerokim rozpoznaniu złożonej problematyki i wyznaczając priorytetowe kierunki, będące istotnym punktem odniesienia dla programów konstruowanych na następne, kilkuletnie okresy.

„Gminny Program” – po zaopiniowaniu przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – winien zostać przedstawiony Radzie Miejskiej w Cedyni, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji

zadań „Gminnego Programu” co dwa lata Burmistrz zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie Miejskiej oraz przekazywania ich do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

W preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej podkreśla się istnienie po stronie narodu polskiego (tzn. wszystkich obywateli Rzeczypospolitej) obowiązku przekazania przyszłym pokoleniom wszystkiego, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. Art. 5 stanowi, że Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. W myśl art. 6 Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (ust. 1), oraz udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym (ust. 2).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001, Nr 142, poz. 1591 ze zm.) do zadań własnych gminy należy zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności dotyczących sfery kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W tym przypadku dla gminy instrumentami realizacji interesu publicznego są m.in. uchwalanie dokumentów strategicznych i programowych, w tym sporządzanie i uchwalanie planów zagospodarowania przestrzennego. Ponadto utrzymywanie jednostek specjalistycznych w zakresie muzealnictwa oraz działania właścicielskie wobec zabytków stanowiących własność gminy i jej jednostek.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 ze zm.) znacznie rozszerzyła kompetencje samorządów, dając im różnorodne możliwości działań w sferze ochrony zabytków. Weryfikacja tych działań należy do administracji rządowej, tzn. wojewody, w imieniu którego zadania i kompetencje wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Obowiązujące przepisy prawa, obok wpisu do rejestru zabytków dokonywanego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i uznania zabytku za pomnik historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polski, właśnie samorządom gminnym umożliwiły wyznaczenie dwóch dodatkowych form ochrony zabytków, czyli określenie formy ochrony poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz utworzenie parku kulturo-

wego. Wzmiankowana ustawa nakłada na organy samorządowe obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury. Art. 4 tejże ustawy stwierdza, że: „*Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:*

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.”*

Art. 5 określa w sposób otwarty kwestię opieki nad zabytkami: „*Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:*

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;*
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”*

Art. 6 ust. 1 i 2 klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku: „*1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:*
 - a) krajobrazami kulturowymi,*
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
 - c) dziełami architektury i budownictwa,*

- d) *działami budownictwa obronnego,*
 - e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
 - f) *cmentarzami,*
 - g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
 - h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobowości lub instytucji;*
- 2) *zabytki ruchome będące, w szczególności:*
- a) *działami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
 - b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
 - c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
 - d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
 - e) *materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (Dz. U. z 1997, Nr 85, poz. 539; z 1998, Nr 106, poz. 668; z 2001, Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002, Nr 113, poz. 984),*
 - f) *instrumentami muzycznymi,*
 - g) *wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
 - h) *przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*
- 3) *zabytki archeologiczne będące, w szczególności:*
- a) *pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
 - b) *cmentarzyskami,*
 - c) *kurhanami,*
 - d) *reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*
2. *Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.”*

Kwestie ochrony zabytków regulują ponadto następujące akty prawne:

- ustawy, m.in.:

- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 roku o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2010, Nr 130, poz. 871);
- Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2000, Nr 46, poz. 543 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane (tekst jednolity: Dz. U. z 2010, Nr 243, poz. 1623 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003, Nr 80, poz. 717 ze zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009, Nr 151 poz. 1220 ze zm.).

- rozporządzenia, m.in.:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011, Nr 165, poz. 987);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113, poz. 661);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 roku w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, Nr 89, poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego

2011 roku w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011, Nr 50, poz. 256);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 roku w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005, Nr 112, poz. 940), zmienione Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 11 stycznia 2006 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2006, Nr 12, poz. 73) i Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 lipca 2008 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2008, Nr 139, poz. 881);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 roku w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz. U. z 2005, Nr 24, poz. 200);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004, Nr 212, poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 roku w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004, Nr 124, poz. 1302);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 roku w sprawie wwozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z 2004, Nr 84, poz. 798);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 roku w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004, Nr 75, poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 roku w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004, Nr 71,

poz. 650);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 roku w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004, Nr 30, poz. 259).

- inne:

- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 roku (Dz. U. z 1957, Nr 46, poz. 212);
- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobieganiu nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, sporządzona w Paryżu dnia 17 listopada 1970 roku (Dz. U. z 1974, Nr 20, poz. 106);
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 roku przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dz. U. z 1976, Nr 32, poz. 190);
- Porozumienie o współpracy i pomocy wzajemnej w sprawie zatrzymywania i zwrotu dóbr kultury nielegalnie przewożonych przez granice państw, sporządzone w Płowdiw dnia 22 kwietnia 1986 roku (Dz. U. z 1988, Nr 38, poz. 296);
- Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 roku (Dz. U. z 1996, Nr 120, poz. 564);
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki o ochronie określonych dóbr kultury, podpisana w Waszyngtonie dnia 11 maja 2004 roku (M. P. z 2010, Nr 71, poz. 902);
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Organizacją Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) o utworzeniu funduszu powierniczego w celu ukończenia raportu oceniającego stan stanowiska archeologicznego Babilon, podpisana w Paryżu dnia 25 czerwca 2008 roku (M. P. z 2008, Nr 63, poz. 552).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Dokumenty, do których odwołuje się „Gminny Program” zgrupowano na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Stanowią je różnego rodzaju strategie, studia i programy.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Wzmiankowana ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zobowiązuje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do opracowania, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, „*Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*”, który powinien być podstawowym instrumentem w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. W chwili obecnej trwają prace nad jego sformułowaniem. Na potrzeby „Gminnego Programu” odwołano się jedynie do opracowanego i zatwierdzonego w dniu 10 maja 2004 roku przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dokumentu p.t. „*Tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*”, według których wzmiankowany krajowy program powinien zawierać:

- uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomych, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych;
- działania o charakterze systemowym:
 - powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,
 - wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych;
- system finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony

i opieki konserwatorskiej;

- dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania – ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych;
- kształcenie i edukacja: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników;
- współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

„Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju” została przyjęta w dniu 26 lipca 2001 roku i opublikowana w Monitorze Polskim z 2001 roku, Nr 26, poz. 432. Dokument ten określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat. Sformułowany motyw i cel generalny to historyczna konieczność i szansa dynamizacji rozwoju i osiągnięcia na tej drodze europejskich standardów życia społeczeństwa poprzez istotne zwiększenie konkurencyjności gospodarki narodowej w otwartym systemie światowym.

Jednym z celów strategicznych jest *ochrona dziedzictwa kulturowego, poprzez niekonfliktogenne wkomponowanie zagospodarowania kraju, regionów, miast i osiedli w przestrzeń historyczną, która kształtowałaby i utrwala tożsamość polskiej przestrzeni w systemie europejskim.*

Rada Ministrów w dniu 21 września 2004 roku przyjęła **„Narodową strategię rozwoju kultury na lata 2004-2013”** oraz **„Uzupełnienia narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020”**. Oba dokumenty zawierają strategiczne cele polityki państwa i uwarunkowania formalno-prawne w sferze ochrony zabytków. Ich elementem jest **Narodowy program kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013**. Jednym z czołowych założeń powyższego programu jest ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym, a celami strategicznymi jest ochrona i rewaloryzacja zabytków oraz intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W **„Uzupełnienia narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2020”** – poza przesunięciem daty kierunkowej – wprowadzono programy operacyjne jako system

realizacyjny Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano Program Operacyjny „DZIEDZICTWO KULTUROWE” z następującymi priorytetami:

1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.
2. Rozwój instytucji muzealnych.
3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju.
4. Ochrona zabytków archeologicznych.
5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.
6. Ochrona zabytkowych cmentarzy.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

„Gminny Program” w swych założeniach jest zgodny z następującymi dokumentami:

„WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2008-2012”

Został przyjęty do realizacji przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XX/197/08 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 czerwca 2008 roku (Dz. U. Woj. Zacho. z 2008, Nr 96, poz. 2092) i Uchwałą Nr XXII/253/08 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 23 września 2008 roku zmieniającą uchwałę w sprawie uchwalenia „Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami 2008-2012” (Dz. U. Woj. Zacho. z 2008, Nr 96, poz. 2093). Jest to jeden z instrumentów zarządzania rozwojem Województwa.

Powyższy dokument zawiera wytyczne i zalecenia do powiatowych oraz gminnych programów opieki nad zabytkami, ponieważ *„ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego jest obok ochrony środowiska naturalnego najważniejszym celem publicznym polityki przestrzennej gminy”*. Celami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego na terenie gminy są:

Ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego, w tym:

- układu i relikwów osadnictwa prahistorycznego i średniowiecznego (stanowisk

archeologicznych),

- średniowiecznej i nowożytnej struktury osadniczej,
- historycznych nawarstwień i przekształceń cywilizacyjno-kulturowych,
- niematerialnych wartości historycznych i społecznych.

Zachowanie i kształtowanie wartościowego środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania poprzez:

- ochronę prawno-konserwatorską zabytków archeologicznych,
- ochronę prawno-konserwatorską osadniczych układów przestrzennych,
- ochronę prawno-konserwatorską zabytków budownictwa, techniki i zieleni zabytkowej,
- ochronę prawno-administracyjną lokalnych form zagospodarowania terenu,
- prawne kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych,
- utrzymanie podstawowej funkcji terenu, determinujących fizjonomię krajobrazu poszczególnych miejscowości,
- zachowanie w formie naturalnej cieków, stawów i terenów bagiennych w granicach miejscowości,
- zachowanie krawędzi leśnych zamykających obszary otwarte jako otoczenia miejscowości,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych, utrzymanie ich roli w krajobrazie,
- zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych poprzez ugorowanie terenów rolnych, wycinanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, intensywne pozyskiwanie kruszyw, obudowy brzegów jezior obiektami turystycznymi, prowadzenie zrębów zupełnych w dolinach rzecznych, na zboczach dolin, zboczach mis jeziornych, atrakcyjnych przyrodniczo ścian lasów i w innych istotnych form fizjonomii krajobrazu,
- likwidowanie skutków oddziaływania (rekułtywacja) obiektów wymagających makroniwelacji i znacznych przekształceń topografii (wyrobiska kruszyw, farmy hodowlane, tereny stawów hodowlanych),
- utrzymanie zabudowy w granicach historycznych układów przestrzennych wsi, z

kontynuacją zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu, wypełnienie ubytków tradycyjnej niwy siedliskowej,

- przeciwdziałanie chaotycznej parcelacji terenu,
- utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji: układów przestrzennych siedlisk, pomników i krzyży, urządzeń technicznych i komunikacyjnych,
- utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy i obsadzeń przydrożnych i śródpolnych,
- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg,
- utrzymanie charakterystycznych przekrojów, nawierzchni i rodzaju obsadzeń istniejącego układu dróg,
- zapobieganie powstawaniu ubytków w zabudowie i tworzenie warunków do ich ponownej zabudowy,
- utrzymanie i eksponowanie zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego,
- kształtowanie walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych, w zakresie określania formy architektonicznej i materiałów budowlanych,
- przeciwdziałanie „zaśmiecaniu” krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, baraków, budek kempingowych, agresywnych form reklamy) i rozwiązaniami technicznymi (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych),
- dopuszczanie lokalizacji farm wiatraków energetycznych jedynie na obszarach krajobrazu cywilizacyjnego (w sąsiedztwie napowietrznych sieci wysokiego napięcia oraz podobnych) z wyłączeniem terenów o walorach kulturowych i krajobrazowych określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (aktualizacji),
- estetyzacja i humanizacja zabudowy i zagospodarowania terenu osiedli „PGR-owskich” i blokowych oraz współczesnej zabudowy techniczno-produkcyjnej,
- ochronę przed dewastacją zabytków archeologicznych – ustalanie ochrony w

planach miejscowych,

- utrzymanie i eksponowanie grodzisk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym zabytków oraz innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,
- ochronę miejsc związanych ze sprawowaniem praktyk religijnych w miejscowościach, gdzie nie ma kościołów – krzyży i kapliczek przydrożnych, związanych między innymi z kultem maryjnym (maj, październik),
- opracowanie materiałów pomocniczych do nauczania i propagowania historii i tradycji regionu,
- umieszczanie na zabytkach znaków informacyjnych.

Ochrona winna być realizowana poprzez:

- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalających, po weryfikacji, wskazane w studium granice stref ochrony konserwatorskiej i zawierające odpowiednie ustalenia dla działań w tych strefach,
- sporządzanie programów opieki nad zabytkami,
- podejmowanie uchwał określających zobowiązania właścicieli obiektów zabytkowych do opieki nad zabytkami zgodnie z gminnym programem opieki nad zabytkami,
- współpracę ze specjalistami kształtowania krajobrazu i zabytkoznawcami przy sporządzaniu strategii i programów rozwoju gminy oraz przy realizacji polityki przestrzennej określonej w studium,
- utrzymywanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym budynków i budowli zabytkowych stanowiących własność gminy,
- utrzymywanie i uzupełnianie obsadzeń alejowych dróg publicznych,
- porządkowanie i utrzymywanie historycznych nekropolii (w tym nieczynnych),
- oznaczenie i ochronę grodzisk stanowiących zabytki archeologiczne,
- udzielanie pomocy prawnej i materialnej w utrzymaniu i remontach zabytkowych obiektów publicznych i prywatnych,
- wspieranie i dokumentowanie powstawania nowych wartości kulturowych na terenie gminy.

„SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2008-2012. PIERWSZY DWULETNI CYKL 2008-2010”

Zostało przyjęte przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr VI/56/11 z dnia 12 kwietnia 2011 roku. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowało pierwszy raport z realizacji zadań Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami i dotyczy okresu od 1 stycznia 2008 do 13 czerwca 2010 roku. Oparty został przede wszystkim na informacjach pozyskanych od jednostek samorządu terytorialnego (powiaty i gminy) oraz jednostek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, a także w efekcie przeprowadzonych w terenie wizji lokalnych obiektów zabytkowych. Informacje z działań realizowanych w poszczególnych jednostkach pozyskano za pomocą ankiet kierowanych do Urzędów Miast, Gmin i Powiatów. Ankiety zawierały pytania dotyczące zagadnień szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego na terytorium jednostki samorządowej, działań planistycznych, prawnych, administracyjnych, promocyjnych jak i praktycznych – finansowania, wspierania i inicjowania opieki nad zabytkami.

Należy podkreślić, że powyższe sprawozdanie jest pierwszym tego rodzaju dokumentem dla Województwa Zachodniopomorskiego, na dodatek nie mający analogii w pozostałych częściach Polski.

„PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO”

Plan ten został przyjęty w dniu 26 czerwca 2002 roku przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XXXII/334/02. W latach 2006 i 2007 podjęto uchwały o przystąpieniu do sporządzenia jego zmiany, zobowiązując Marszałka Województwa do przygotowania projektu zmiany Planu. W ramach prowadzonych prac nad przedmiotową zmianą została sporządzona koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (Uchwała XXXVIII/429/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 16 marca 2010 roku), na podstawie której został sporządzony projekt zmiany Planu i Prognoza oddziaływania na środowisko.

Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XLV/530/10 z dnia 19 października 2010 roku uchwalił zmianę Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (Dz. U. Woj. Zacho. z 2010, Nr 136, poz. 2708). Po-

wyższe działania miały na celu dostosowanie głównego dokumentu planistycznego województwa do nowych uwarunkowań prawnych, politycznych i społeczno-ekonomicznych, które zaistniały od momentu uchwalenia pierwszej edycji tego dokumentu w roku 2002 oraz realizują wnioski z okresowej oceny planu dokonanej przez samorząd województwa w 2006 roku. Plan nie jest aktem prawa miejscowego i nie narusza uprawnień gmin w zakresie miejscowego planowania przestrzennego. Nie stanowi również podstawy prawnej wydawania decyzji administracyjnych.

Cele i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa sformułowane zostały w oparciu o istniejące uwarunkowania, z uwzględnieniem pożądanego kształtu przestrzeni regionalnej i rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w perspektywie obowiązywania planu. Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego jest *zrównoważony rozwój przestrzenny województwa służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową, spójności wewnętrznej województwa, zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej*. Do jego realizacji służą wyznaczone cele szczegółowe, w tym ochrona dziedzictwa kulturowego i krajobrazu, w obrębie którego wskazano następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego:

Kierunek 1. Ochrona i wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego

Ustalenia

1. Uwzględnienie wskazanych do utworzenia parków kulturowych (PK) w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego, m.in. **PK5 „Cedynia” (gm. Cedynia)**.
2. Utrzymanie zasad kompozycji przestrzenno-architektonicznej i jej różnorodności na terenach poszczególnych projektowanych parków kulturowych.
3. Ochrona elementów kulturowych: obiektów budowlanych, komponowanej zieleni, stanowisk archeologicznych oraz przyrodniczych tworzących specyfikę obszaru parków kulturowych.
4. Zakaz wprowadzania na terenach projektowanych parków kulturowych elementów i form zagospodarowania degradujących krajobraz.
5. Uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego obowiązku sporządzania planów miejscowych uwzględniających obiekty, założenia zabytkowe i stanowiska archeologiczne wraz z ich otoczeniem.

6. Uwzględnianie wytycznych wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego.

Zalecenia

1. Uwzględnienie wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych (OKK) w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego, w tym: **OKK4 „Cedyńsko-Moryński” (w granicach gmin: Cedynia, Chojna, Moryń, Trzcińsko-Zdrój) i OKK20 „Skarpa Nadodrzańska” (w granicach gmin: Cedynia, Mieszkowice).**

2. Ochrona walorów wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych, w tym zachowanie ich charakterystycznych cech kulturowych i krajobrazowych w drodze łącznego stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków, krajobrazu i środowiska przyrodniczego.

3. Utrzymanie i eksponowanie otwarć krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych.

4. Wykluczenie z lokalizacji inwestycji wielko kubaturowych, wielkoprzestrzennych, dominat wysokościowych obszarów zapewniających ekspozycję sylwetek historycznych jednostek osadniczych oraz dominant krajobrazowych.

5. Sporządzanie studiów krajobrazu kulturowego/ wpływu inwestycji wielkoprzestrzennych na krajobraz – wyprzedzająco w stosunku do zmian w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

6. Uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony wskazanych i rekomendowanych do ustanowienia pomników historii wraz z ich otoczeniem.

7. Uwzględnianie w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego ochrony układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych i wskazanych do wpisania do rejestru zabytków wraz z obowiązkiem sporządzania dla nich planów miejscowych.

8. Rewaloryzacja i rewitalizacja zespołów parkowo-pałacowo-folwarcznych.

9. Rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych urbanistycznych i ruralistycznych.

10. Porządkowanie i utrzymanie historycznych nekropoli z elementami sepulkralnymi i zielenią komponowaną.

11. Inwentaryzacja i waloryzacja zieleni przydrożnej, wprowadzenie zakazu wycinki alejowych obsadzeń drogowych lub obowiązku stosownych kompensacji.

12. Wyprowadzenie poza centra miast wpisanych i projektowanych do wpisu do rejestru zabytków historycznych układów ruchu tranzytowego, parkingów, sklepów wielkopowierzchniowych.

Projekty

1. Studia historyczno-krajobrazowe (identyfikacja, delimitacja specyficznych wartości krajobrazu, w tym krajobrazu otwartego z uwzględnieniem otwarć krajobrazowych, panoram miejscowości, punktów widokowych, miejsc ekspozycji cennych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych, naturalnych i kulturowych dominant terenu, granic krańdźi leśnych, topografii i „fizjonomii” układów przyrodniczych) dla wskazanych obszarów kulturowo-krajobrazowych wraz z wytycznymi do polityki przestrzennej gmin.
2. Programy rewitalizacji zabytków opuszczonych i niszczących z wykorzystaniem różnych środków finansowania, w tym funduszy UE.
3. Program modernizacji i wykorzystania zabytkowych budowli hydrotechnicznych.
4. Studium przebiegu dróg o szczególnych walorach krajobrazowych jako wytyczne do wskazań i budowy systemu turystycznych tras komunikacyjnych regionu.
5. Opracowanie i upowszechnianie regionalnych katalogów historycznej zabudowy i zagospodarowania terenu, wdrażanie ich do stosowania przez odpowiednie zapisy w prawie miejscowym.

Rekomendacje

1. Ustanowienie 10 pomników historii (PH) lub – w przypadku braku takiej decyzji – utworzenie parków kulturowych.
2. Objęcie ochroną 17 zespołów zabytkowych – układów urbanistycznych i ruralistycznych – przez wpisanie ich do rejestru zabytków (Rp), w tym **Rp2. Cedynia (m. Cedynia)**.
3. Określenie zasad wspierania, w tym finansowego, zabiegów renowacyjnych zabytków, a także sporządzenie planu i harmonogramu priorytetowych działań remontowo-konserwatorskich.
4. Opracowanie zasad sprzedaży, dzierżawy i udostępniania zabytków w celu ich lepszej ochrony i monitorowania stanu.
5. Finansowe wspieranie i promowanie zagospodarowania zabytków na cele kulturalne, turystyczne i inne publiczne z funduszy prywatnych, krajowych, europejskich – budowa systemu dofinansowania i ulg motywujących inwestorów.
6. Rozszerzenie listy muzeów i zabytków budowlanych, w których wymagane jest sto-

sowanie systemu sygnalizacji pożarowej (wszystkie kościoły z wyposażeniem, muzea, zamki, pałace).

7. Powołanie międzyresortowego zespołu na rzecz opracowania wytycznych ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo.

Kierunek 2. Ochrona dóbr kultury współczesnej

Ustalenia

1. Ustanowienie i ochrona dóbr kultury współczesnej przez wprowadzenie stosownych przepisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, w planach miejscowych i innych aktach prawa miejscowego dla następujących obiektów, figurujących w katalogu obiektów (lista otwarta do rozszerzenia), w tym **mozaika u podnóży Góra Czcibora – Osinów Dolny (gm. Cedynia), Góra Czcibora oraz pomnik upamiętniający bitwę pod Cedynią – Osinów Dolny (gm. Cedynia), Góra Czcibora.**

Zalecenia

Nie wprowadza się.

Rekomendacje

1. Stworzenie i wdrożenie systemu oznaczania dóbr kultury współczesnej objętych ochroną.
2. Opracowanie i wdrożenie trybu zbierania, weryfikowania i publikowania informacji nt. dóbr kultury współczesnej objętych i wskazywanych do objęcia ochroną wraz ze wskazaniem lub utworzeniem jednostki odpowiedzialnej za prowadzenie działań w tym zakresie.

Kierunek 3. Ochrona i kształtowanie ładu przestrzennego

Ustalenia

1. Konsekwentna realizacja ustaleń dokumentów planistycznych samorządów terytorialnych w celu kształtowania spójnego wizerunku miejscowości.

Zalecenia

1. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów suburbiów z uwzględnieniem:
 - ograniczenia nieuzasadnionego rozprzestrzeniania się terenów mieszkalnych przez odpowiednie ustalenia granic aglomeracji ściekowych i niedopuszczenia do lokalizacji zabudowy poza ich granicami,

- ograniczenie lokalizacji zabudowy mieszkalnej na terenach pozbawionych sieci kanalizacyjnych lub w odległości od publicznych placówek (oświaty, zdrowia, usług itp.) przekraczającej standardy racjonalnej dostępności pieszej,
- powiązania rozwoju terenów zabudowy mieszkaniowej z programami rozwoju sieci transportu publicznego,
- kreowania wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych w powiązaniu z przystankami transportu publicznego,
- zapewnienia ciągłości i wysokiej jakości przestrzeni publicznych.

2. Rewitalizacja i uzupełnianie wielofunkcyjnej zabudowy śródmiejskiej.

3. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, w tym powojkowych i przemysłowych.

4. Rozwój systemów zieleni miejskiej w wyniku łączenia istniejących terenów zielonych korytarzami ekologicznymi, z wyjątkiem zabytkowych centrów staromiejskich.

5. Ograniczanie terenów lokalizacji naziemnych parkingów w przestrzeniach publicznych, budowa parkingów podziemnych, wyprowadzenie sklepów wielkopowierzchniowych poza centra miast.

6. Ochrona sylwet miast i wsi ze szczególnym uwzględnieniem ekspozycji od strony wjazdów do miejscowości.

7. Zastosowanie wysokiej jakości materiałów konstrukcyjnych, wykończeniowych, nawierzchni tras komunikacyjnych, kształtujących przestrzeń publiczną.

8. Regulacja w dokumentach planistycznych zasad lokalizacji, gabarytów, wyglądu oraz zagęszczenia reklam.

9. Wykonanie studiów krajobrazowych dla planowanych lokalizacji inwestycji wielokubaturowych, wieloprzestrzennych, wielkopowierzchniowych, urządzeń infrastruktury technicznej (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych, wieże elektrowni wiatrowych) w celu określenia ich wpływu na krajobraz kulturowy i przyrodniczy.

Projekty

1. Stworzenie narzędzi monitoringu i zaangażowanie mieszkańców w kontrolę i utrzymanie ładu przestrzennego.

Rekomendacje

1. Stworzenie podstaw „dobrej praktyki” planistycznej w formie narzędzi doradczych

definiujących i rozstrzygających zasady kształtowania zabudowy i krajobrazu na poziomie lokalnym i regionalnym.

2. Wytworzenie mechanizmów prawnych, organizacyjnych, społecznych służących przeciwdziałaniu wyludniania się centrów miast.

3. Określenie zasad lokalizowania zespołów elektrowni wiatrowych (z wykluczeniem obszarów chronionych) z uwzględnieniem gabarytów, gęstości, wzajemnych odległości i wpływu na krajobraz.

„STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO”

W dniu 23 października 2000 roku Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego Uchwałą Nr XVI/147/2000 (Dz. U. Woj. Zach. z 2000, Nr 39, poz. 506) przyjął do realizacji „Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015”. Dnia 22 czerwca 2010 roku podczas posiedzenia XLII sesji Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego został przyjęty projekt aktualizacji „Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020”. Jest to program rozwoju, który formułuje cele długofalowe i sposoby ich realizacji, ustala hierarchię tych celów, podporządkuje działania doraźne celom długofalowym, jest stale aktualizowany i korygowany, ma charakter partnerski (społeczny).

„STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POWIATU GRYFIŃSKIEGO”

Podstawą rozwoju powiatu gryfińskiego była strategia, która określała misję, cele i kierunki działania na lata 2001-2010. Strategia zawierała misję powiatu w haśle: *„Powiat gryfiński obszar zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, atrakcyjny poprzez unikalne walory krajobrazowe, turystyczne i czyste środowisko naturalne. Przyjazna i dostępna dla kapitału strefa przygraniczna Euroregionu Pomerania.”*

Na chwilę obecną Rada Powiatu Gryfińskiego nie podjęła decyzji o aktualizacji powyższego dokumentu lub opracowaniu nowej strategii rozwoju.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Program opieki nad zabytkami zgodny jest z dokumentami gminnymi o charakterze strategicznym oraz dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta i gminy Cedynia:

„STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY CEDYNIA”

Uchwałą Nr III/27/02 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 30 grudnia 2002 roku zatwierdzony został powyższy dokument – jeden z najważniejszych aktów planowania strategicznego gminy. Strategia jest dokumentem ponadkadencyjnym określającym cele i programy działań w perspektywie najbliższych piętnastu lat w podziale na sfery ekologiczną, społeczną, gospodarczą, przestrzenną i instytucjonalną. Wymaga okresowej aktualizacji oraz ciągłego podnoszenia jakości. Przyjęto wizję „*Gmina Cedynia atrakcyjnym miejscem zamieszkania, pracy i wypoczynku*” oraz misję „*Rozbudowa infrastruktury technicznej i układu komunikacyjnego, rozwój agroturystyki i turystyki z wykorzystaniem walorów historycznych i krajobrazowych gminy*”.

Dla potrzeb „Gminnego Programu” wynotowano następujące cele i zadania:

Cel strategiczny nr 1. Zrównoważony rozwój ekologiczny w sferze przyrodniczej i kulturowej

Cel szczegółowy 1.3 Utrzymanie historycznych układów zabudowy, odbudowa i ochrona zabytków

Zadanie 1.3.1 Rewaloryzacja Starego Rynku w Cedyni

Celem realizacji tego zadania jest poprawa stanu technicznego zabytkowych budynków przy pl. Wolności w miejscowości Cedynia wraz z zagospodarowaniem terenów zieleni. Organizowanie spotkań z przedstawicielami – specjalistami z WKZ, radnymi, mieszkańcami, administratorami oraz właścicielami nieruchomości. Stworzenie listy priorytetowej zadań. Opracowanie niezbędnej dokumentacji. Efekty to poprawa estetyki i bezpieczeństwa budynków. Zwiększenie liczby turystów odwiedzających miasto i gminę

Cedynia. Wskaźniki produktu: stworzenie listy obiektów podlegających renowacji. Wskaźniki rezultatu: ilość odnowionych budynków, liczba turystów odwiedzających miasto Cedynia, ilość m² odnowionych elewacji, pokryć dachowych itp.

Planowany całkowity koszt realizacji: 800.000 PLN.

Zadanie 1.3.2 Odbudowa i ochrona zabytkowych parków oraz systemu alei przydrożnych

Parki zabytkowe znajdują się w każdej miejscowości gminy, lecz są w dużym stopniu zaniedbane, a znajdują się w nich spore ilości ciekawych gatunków drzew i krzewów parkowych. Ich odtworzenie spowoduje korzystanie z nich przez mieszkańców. Będą miejscami wypoczynku i rekreacji, co podniesie wartość turystyczną poszczególnych miejscowości. Pozwoli też na organizowanie imprez środowiskowych służących integracji społeczeństwa lokalnych. Przy odpowiednim oznaczeniu poszczególnych gatunków mogą one także pełnić funkcje edukacyjne. System alei przydrożnych istnieje w całej gminie, jednakże powstał dość dawno i miał służyć innym celom niż ma to miejsce obecnie. Rozmieszczenie drzew w bezpośrednim sąsiedztwie dróg powoduje zagrożenie dla ich użytkowników. Jednakże sukcesywna ich przebudowa pozwoliłaby zredukować to zagrożenie i zachować ich specyficzny urok i charakter. Poszerzenie ich o kolejny rząd drzew tak by stworzyć ścieżki spacerowe w pobliżu miejscowości pozwoli dodatkowo je uatrakcyjnić. Jednocześnie drzewa tworzące aleje osiągną już wiek pełnej dojrzałości, będą obumierać i stwarzać dodatkowe zagrożenia, więc dla ich utrzymania należy je sukcesywnie odmładzać.

Etapy realizacji zadania: opracowanie planów parków i alei w gminie, przeprowadzenie konsultacji z partnerami, przeprowadzenie renowacji parków i alei, stworzenie infrastruktury, konserwacja parków i alei. Efekty: stworzenie miejsc dla wypoczynku i rekreacji mieszkańców i turystów, uatrakcyjnienie miejscowości, zachęcenie gości do odwiedzania gminy, a jej mieszkańców do aktywności gospodarczej i tworzenia bazy turystycznej na jej terenie, zachowanie i odtworzenie systemów alei przydrożnych.

Planowany całkowity koszt realizacji: 50.000 PLN.

Cel strategiczny nr 2 – Zrównoważony rozwój społeczny

Cel szczegółowy 2.1 Kształtowanie aktywnych postaw społecznych mieszkańców i ich dostosowanie do nowych warunków społeczno-gospodarczych

Zadanie 2.1.2 Wspieranie działań wzmacniających integrację mieszkańców gminy i słu-

żących poznawaniu własnej historii i tradycji oraz rozwój działalności kulturalnej w gminie poprzez utworzenie Cedyńskiego Ośrodka Kultury i Sportu oraz ośrodków kultury na wsiach.

Wykorzystanie atutu historii, walorów przyrodniczych oraz szczególnego, kresowego położenia gminy, jako czynnika integracji mieszkańców. Tworzenie i umacnianie więzi społecznych, odbudowa tożsamości regionalnej i narodowej, podnoszenie ogólnego poziomu kultury mieszkańców. Organizowanie kół zainteresowań w dziedzinach artystycznych i wytwórczych, funkcjonowanie Muzeum Regionalnego i Miejskiej Biblioteki jako depozytariuszy dokumentacji i wiedzy o regionie. Organizowanie Dni Cedyńi połączonych z inscenizacją bitwy cedyńskiej oraz pokazami wczesnośredniowiecznych rzemiosł. Cedyńskie Lato – cykl imprez rozłożonych na przestrzeni całego lata na obszarze gminy, w miejscowościach o ciekawych walorach turystycznych i wypoczynkowych z włączeniem do organizacji imprezy mieszkańców poszczególnych miejscowości. Promocja gminy w mediach lokalnych i ogólnopolskich.

Etapy realizacji: rozpoznanie duchowych potrzeb i oczekiwań mieszkańców, prezentowanie na terenie gminy jak najbogatszego spektrum dziedzictwa kulturalnego kraju i świata, animowanie kulturalnej aktywności mieszkańców, współpraca z mieszkańcami w realizacji ich projektów z dziedziny kultury.

Efekty: integracja mieszkańców, umocnienie więzi społecznych, efekty ekonomiczne uzyskane przez podniesienie poziomu kultury i edukacji.

Planowany całkowity koszt realizacji: ok. 2.000.000 PLN.

„STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CEDYNIA – 2009”

Rada Miejska w Cedyńi przyjęła „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Cedyńia” Uchwałą Nr III/26/02 z dnia 30 grudnia 2002 roku. Natomiast jego zmiana zatwierdzona została przez Radę Miejską w Cedyńi Uchwałą Nr XLI/362/2010 z dnia 24 czerwca 2010 roku w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Cedyńia. Zakres przestrzenny zmiany Studium obejmuje zgodnie z zapisami Uchwały Nr XXII/190/08 Rady Miejskiej w Cedyńi z dnia 16 września 2008 roku o przystąpieniu do sporządzania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania prze-

strzennego miasta i gminy, cały obszar gminy w jej granicach administracyjnych.

W dniu 24 czerwca 2010 roku Uchwałą Nr XLI/362/2010 Rada Miejska w Cedyni przyjęła zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Cedyni.

Przedmiotowy dokument określa zasady prowadzenia polityki przestrzennej na terenie gminy w długoletniej perspektywie. Studium nie będąc tzw. przepisem gminnym, nie stanowi podstawy do wydania decyzji administracyjnych i w odróżnieniu od miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie stanowi prawa miejscowego. Natomiast jest zobowiązaniem władz gminy do działań zgodnie z wyznaczonymi kierunkami. Kierunki rozwoju określone w tym dokumencie przez wiele lat stanowić będą wytyczne koordynacyjne w wielu dziedzinach związanych z rozwojem gminy.

„Kierunki ochrony środowiska kulturowego i krajobrazu

Zasady ochrony środowiska kulturowego i krajobrazu

Zgodnie z przyjętymi celami rozwoju przestrzennego gminy w jego ukierunkowaniu równie ważną rolę jak ochrona środowiska przyrodniczego pełnić będzie ochrona wartości kulturowych. Celami ochrony tych wartości są:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego gminy;
- 2) utrzymanie i wyeksponowanie zabytków i struktury krajobrazu kulturowego;
- 3) zachowanie i kształtowanie wartości środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania.

W studium zakłada się, że ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego gminy dotyczyć będzie:

- 1) układu i reliktywów osadnictwa prehistorycznego;
- 2) średniowiecznej i nowożytnej struktury osadniczej;
- 3) historycznych nawarstwień i przekształceń cywilizacyjno-kulturowych;
- 4) niematerialnych wartości historycznych i społecznych.

Zachowanie i kształtowanie wartościowego środowiska kulturowego i zapewnienie jego trwałego użytkowania poprzez:

- 1) ochronę prawno-konserwatorską wartościowych stanowisk archeologicznych, cennych układów ruralistycznych, zabytków budownictwa, techniki, zieleni zabytkowej i nekropolii;

- 2) ochronę prawno-administracyjną tradycyjnych form zagospodarowania terenu i budownictwa etnograficznego;
- 3) administracyjne kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych.

W stosunku do krajobrazu naturalnego i ukształtowania terenu zakłada się:

- 1) utrzymanie podstawowej funkcji terenu determinującej krajobraz poszczególnych miejscowości i ich ekspozycji;
- 2) zachowanie w formie naturalnej licznych cieków, stawów i terenów bagiennych oraz dróg przejść i mostów w ich rejonie;
- 3) zachowanie atrakcyjnych krajobrazowo krawędzi leśnych zamykających obszary otwarte w otoczeniu miejscowości;
- 4) zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych oraz krajobrazowych, utrzymanie ich roli w otoczeniu;
- 5) zahamowanie niekorzystnych procesów degradacji krajobrazu: pozostawiania ugorów na terenach rolnych, wycinania zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, intensywnego pozyskiwania kruszyw, obudowy brzegów jezior i cieków wodnych tymczasowymi obiektami turystycznymi, prowadzenia zrębów zupełnych drzewostanów.

W stosunku do układu przestrzennego siedlisk zakłada się:

- 1) utrzymanie historycznych układów przestrzennych wsi, zasad lokalizacji zabudowy, zagospodarowania terenu;
- 2) wypełnianie ubytków tradycyjnej zabudowy;
- 3) przeciwdziałanie bezplanowej, chaotycznej parcelacji terenu wpływającej na zaburzenie historycznego układu miejscowości;
- 4) utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji: układów przestrzennych siedlisk, pomników i krzyży, kamieni milowych, dawnych urządzeń technicznych i komunikacyjnych oraz układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy i obsadzeń przydrożnych i śródpolnych.

W stosunku do zachowanych elementów układu komunikacyjnego miejscowości zakłada się utrzymanie:

- 1) historycznie ukształtowanej sieci dróg jako dominującej;
- 2) charakterystycznych przekrojów, nawierzchni i rodzaju obsadzeń istniejącego układu

dróg w miejscach, gdzie nie wpływa to ujemnie na przepustowość dróg;

3) likwidowanego układu komunikacji kolejowej jako potencjalnego terenu turystycznego.

W stosunku do zabudowy zakłada się:

- 1) zapobieganie powstawaniu ubytków w zabudowie historycznej i tworzenie warunków do ich ponownej zabudowy;
- 2) utrzymanie i eksponowanie wartości zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego;
- 3) kształtowanie walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych w zakresie określania formy architektonicznej i dopuszczalnego do użycia materiałów budowlanych;
- 4) rewitalizację i humanizację zabudowy i zagospodarowania terenu osiedli dawnych PGR i blokowych oraz współczesnej zabudowy techniczno-produkcyjnej.

W stosunku do indywidualnych wartości zabytkowych zakłada się:

- 1) ochronę przed dewastacją wartościowych stanowisk archeologicznych;
- 2) utrzymanie i eksponowanie wpisanego do rejestru zabytków grodziska w Cedyni, posiadającego charakterystyczną formę krajobrazową i szczególne znaczenie historyczne;
- 3) zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym obiektów wpisanych i nie wpisanych do rejestru zabytków oraz zewidencjonowanej zabudowy zagrodowej i innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości.

W stosunku do wartości niematerialnych zakłada się:

- 1) utrzymanie historycznego nazewnictwa miejscowości i obiektów topograficznych;
- 2) ochronę miejsc związanych ze sprawowaniem praktyk religijnych w miejscowościach, gdzie nie ma kościołów – krzyży i kapliczek przydrożnych, skupiających wiernych na polowych modlitwach i nabożeństwach;
- 3) utrzymanie i promocję historycznego charakteru Cedyni i Siekierok, jako miejsc bitew.

Ochrona wartości kulturowych będzie realizowana poprzez:

- 1) wprowadzanie do zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

ustaleń zawierających granice stref ochrony konserwatorskiej i odpowiednie ustalenia dla działań w tych strefach;

- 2) uzgadnianie ze Służbą Ochrony Zabytków decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach historycznych układów przestrzennych, w proponowanych strefach ochrony konserwatorskiej i dla prac remontowo-budowlanych na obiektach wpisanych i zakwalifikowanych do wpisu do rejestru zabytków;
- 3) utrzymywanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym budynków i budowli historycznych stanowiących własność gminy;
- 4) utrzymywanie i uzupełnianie i rozbudowę systemu obsadzeń alejowych dróg publicznych oraz zadrzewień śródpolnych;
- 5) porządkowanie i utrzymywanie historycznych nekropolii – nieczynnych cmentarzy ewangelickich;
- 6) oznaczenie i ochronę grodzisk, cmentarzysk i osad wpisanych do rejestru zabytków;
- 7) wspieranie i dokumentowanie powstawania nowych wartości kulturowych w obszarze gminy.

Zasady ochrony obiektów i obszarów w systemie stref ochrony konserwatorskiej

Studium ustala następujący system stref ochrony konserwatorskiej, wskazany do uszczegółowienia i objęcia zapisami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla zapewnienia im ochrony prawem miejscowym:

- 1) **strefy A ścisłej ochrony konserwatorskiej** – obszary oznaczone na rysunku studium, obejmujący granice zagospodarowania niwy siedliskowej wsi lub układu przestrzennego miasta o określonym i czytelnym historycznym układzie, wypełnioną co najmniej w połowie oryginalną i mało przekształconą zabudową historyczną (powstałą przez 1945 rokiem);
- 2) **strefy B pośredniej ochrony konserwatorskiej** – obszary oznaczone na rysunku studium, obejmujący granice zagospodarowania niwy siedliskowej wsi o określonym, czytelnym układzie ruralistycznym, wypełnioną oryginalną, lub przekształconą zabudową historyczną z ubytkami lub uzupełnieniami nową zabudową z zachowaniem podstawowych cech lokalizacji tradycyjnej;
- 3) **strefy K krajobrazowej ochrony konserwatorskiej** – obszary oznaczone na rysunku studium, obejmujący tereny wsi i ich otoczenie, których cechy fizjonomiczne nawiązują do tradycji historycznej z nielicznymi oryginalnymi obiektami historycznego

zagospodarowania terenu. Na obszarze strefy ustala się obowiązujące zasady lokalizacji zabudowy, kompozycji i zagospodarowania oraz podstawowe parametry formy zabudowy;

4) **strefy E ochrony ekspozycji konserwatorskiej** – wskazane na rysunku studium obszary widoczności układów zabudowy i dominant, na których ogranicza się możliwość lokalizacji zabudowy i zadrzewień.

Dla terenów **Stref A** ścisłej ochrony konserwatorskiej, obejmujących granice zagospodarowania niwy siedliskowej wsi, o określonym i czytelnym układzie ruralistycznym, wypełnionych liczną oryginalną i mało przekształconą zabudową historyczną (powstałą przez 1945 rokiem) studium zakłada następujące zasady ochrony:

- 1) utrzymanie historycznych linii zabudowy, wielkości działek i zasad parcelacji, usytuowania wjazdów na siedliska;
- 2) utrzymanie skali oraz intensywności zabudowy oraz charakteru zabudowy;
- 3) utrzymanie i rozbudowę lokalnych układów zieleni rekreacyjnej, użytkowej;
- 4) utrzymanie podstawowego układu dróg wiejskich, z dopuszczeniem modernizacji ich nawierzchni;
- 5) zakaz ingerencji w podstawowy układ przestrzenny zabudowy.

Dla terenów **Stref B** pośredniej ochrony konserwatorskiej, obejmujących granice zagospodarowania niwy siedliskowej wsi o określonym i czytelnym układzie ruralistycznym, wypełnionych oryginalną lub przekształconą zabudową historyczną z ubytkami lub uzupełnieniami nową zabudową (z zachowaniem podstawowych cech historycznych) studium zakłada następujące zasady ochrony:

- 1) utrzymanie historycznych linii zabudowy, wielkości działek i zasad parcelacji, usytuowania wjazdów na siedliska oraz intensywności zabudowy;
- 2) utrzymanie skali oraz intensywności zabudowy oraz charakteru zabudowy;
- 3) utrzymanie i rozbudowę lokalnych układów zieleni rekreacyjnej, użytkowej;
- 4) utrzymanie podstawowego układu dróg wiejskich, z dopuszczeniem modernizacji ich nawierzchni.

Dla terenów **Stref K**, krajobrazowej ochrony konserwatorskiej, obejmujących tereny wsi i ich otoczenie w szczególności zdominowanych przez tereny zieleni komponowanej (parki i cmentarze), których cechy fizjonomiczne nawiązują do tradycji

historycznej, z nielicznymi oryginalnymi obiektami historycznego zagospodarowania terenu, studium ustala ochronę i rewaloryzację tych układów poprzez odpowiednie kształtowanie elementów układów zieleni oraz zabudowy określone z miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Dla terenów **Stref E** ochrony ekspozycji, stanowiących obszary widoczności szczególnie wartościowych układów zabudowy i dominant studium zakłada następujące zasady ochrony:

- 1) zakaz wprowadzania zabudowy kolidującej z ekspozycją;
- 2) zakaz zalesiania, zadrzewiania i wprowadzania innych, nowych elementów zieleni mogącej zakłócić ekspozycję;
- 3) obowiązek opracowania studiów krajobrazowych przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zasady ochrony obiektów i obszarów w systemie stref ochrony stanowisk archeologicznych

W zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego w obszarze gminy zakłada się, że będzie ona polegać na utrzymaniu i wyeksponowaniu zachowanych zasobów, przede wszystkim układów bądź pojedynczych reliktyw osadnictwa prehistorycznego i średniowiecznego. Celem tej ochrony jest m.in. zachowanie wartościowych stanowisk archeologicznych to znaczy zachowanie rozpoznanych stanowisk archeologicznych w stanie niezmienionym, ograniczenie do niezbędnego minimum prowadzenia archeologicznych badań ratowniczych. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać wskazane w tabelach i na mapach stanowiska archeologiczne wraz z propozycjami wyznaczenia stref W ochrony stanowisk archeologicznych, które to strefy winny uzyskać w procedurze sporządzania wymienionych planów akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Studium zakłada następujący system stref archeologicznej ochrony konserwatorskiej, utworzony dla:

- 1) Stref W. I – pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska;
- 2) Stref W. II – częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska;
- 3) Stref W. III – ograniczonej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej stanowiska.

W obszarze gminy znajduje się łącznie siedem obiektów, objętych **strefami W. I – pełnej ochrony konserwatorskiej obiektów archeologicznych**, wykluczającymi wszelką

działalność inwestycyjną w ich zasięgu. Strefy obejmują stanowiska wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Na ich terenie obowiązuje:

- 1) zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej, związanej z pracami ziemnymi (kopanie studni, melioracje, karczunek, nasadzenia), poza badaniami archeologicznymi oraz pracami zabezpieczającymi zabytek przed zniszczeniem, prowadzonymi na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- 2) zachowanie istniejącego układu topograficznego terenu.

W obszarze gminy znajdują się łącznie trzydzieści dwa obiekty, objęte **strefami W. II – częściowej ochrony konserwatorskiej obiektów archeologicznych**, w zasięgu których dopuszcza się inwestowanie pod określonymi warunkami. Na ich terenie obowiązuje:

- 1) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem wojewódzkiej służby ochrony zabytków, w tym powiadamianie o zamiarze podjęcia prac ziemnych;
- 2) przeprowadzanie archeologicznych badań ratunkowych na terenach w granicach stref, wyprzedzających podjęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

W obszarze gminy znajduje się łącznie sto dziewięćdziesiąt obiektów, objętych **strefami W. III – ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych**. Na ich terenie obowiązuje:

- 1) współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem wojewódzkiej służby ochrony zabytków, w tym powiadamianie o zamiarze podjęcia prac ziemnych;
- 2) przeprowadzanie archeologicznych badań ratunkowych na terenach objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.”

„STUDIUM WARTOŚCI KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA I GMINY CEDYNIA”

Jest elementem „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Cedynia” oraz stanowi wstępny etap, czyli rozpoznanie elementów krajobrazu historyczno-kulturowego, które winny podlegać zachowaniu oraz rewaloryzacji. Na podstawie tego opracowania można formułować szczegółowe wytyczne konserwatorskie oraz zapisy w dokumentach planistycznych czy studialnych, dotyczących obszarów i obiektów o wartościach zabytkowych.

Ocenę stanu zachowania i waloryzację środowiska kulturowego przede wszystkim oparto na szczegółowych badaniach terenowych przeprowadzonych od marca do kwietnia 2000 roku. Mimo upływu czasu powyższe „Studium” stanowi kompendium wiedzy o zasobach krajobrazu kulturowego gminy Cedynia. Na jego podstawie przeprowadzono w 2011 roku kolejne badania terenowe, dokonano weryfikacji obiektów zabytkowych i sporządzono Gminną ewidencję zabytków dla miasta i gminy Cedynia.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Celem „Gminnego Programu” nie jest powtarzanie znanych i dostępnych informacji na temat historii Cedyni i jej zabytków. Zadaniem niniejszego opracowania nie jest też dokonywanie nowych ustaleń naukowych, analiz historycznych, porównawczych czy polemika z dotychczasowymi pracami. Z tych powodów charakterystyka zasobu kulturowego nastawiona jest w głównej mierze na wskazanie tych obiektów i zabytkowych zespołów, które w znaczącym stopniu decydują o wizerunku miasta i gminy Cedynia. Zabytki zlokalizowane na tym terenie zostały kilkakrotnie omówione i scharakteryzowane w różnego typu opracowaniach w językach niemieckim i polskim. Na bibliografię składają się zarówno dokumentacje historyczno-konserwatorskie, opracowania o charakterze studialnym, jak również wydawnictwa naukowe i popularnonaukowe. Dla potrzeb „Gminnego Programu” wykorzystano przede wszystkim dokumentacje historyczno-konserwatorskie (m.in. karty ewidencyjne zabytków) udostępnione w Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie. Ocena zachowanej historycznej substancji zabytkowej z terenu miasta oraz weryfikacja wojewódzkiej ewidencji zabytków dokonana została na podstawie „Studium wartości krajobrazu kulturowego miasta i gminy Cedynia” z 2000 roku, a także po przeanalizowaniu historycznego materiału kartograficznego.

Ślady najstarszego osadnictwa na terenach gminy sięgają epoki brązu (około 1900 lat p. n. e – około 700 lat p. n. e.) i żelaza (700 lat p. n. e. – VII wiek n. e.). Od początku wznoszenie siedzib ludzkich na tym terenie związane było z bliskością Odry. Na podstawie badań archeologicznych wykazano, że w rejonie Cedyni istniała osada z okresu VII-VI wieku p. n. e., która związana była z kulturą łużycką. Gród ulokowany na skarpie odrzańskiej posiadał świetne warunki obronne na uczęszczanym szlaku przyodrzańskim. Ślady osadnictwa na tym terenie pochodzą również z późniejszego okresu rzymskiego, kiedy zagospodarowano także obszar na dzisiejszym południowym krańcu miasta. W wieku IX i X gród należał do plemienia Licikowiczów, strzegł zachodnich granic ich ziem. Znaczny rozwój osady przypadł na czasy panowania Mieszka I. Gród wzmocniono ziemnymi wałami o konstrukcji drewniano-kamiennej. Poszerzono także fosę. Było to typowe założenie obronne dla tego okresu: w pierścieniu ziemnego wału,

wzmacnianego drewnianą palisadą wznosiły się zwartym kołem zabudowania, tworząc centralny dziedziniec, zwany majdanem. Gród posiadał od strony południowej podgrodzie o luźno rozmieszczonej zabudowie. Brama usytuowana była po północno-wschodniej stronie umocnień. Zakłada się, że podstawowy układ drogowy Cedyni wykształcił się już około X wieku. Droga prowadząca do przeprawy rzecznej na Odrze rozidlała się na dwa główne trakty: południowo-wschodni przebiegający przez plac dzisiejszego rynku, ulicę Chrobrego i szosę moryńską oraz północno-wschodni biegnący wzdłuż dzisiejszej ulicy Żymierskiego i szosy chojeńskiej. Na stoku wzgórza znajdowało się cmentarzysko. Cedynia jako przygraniczna warownia przestała się liczyć od połowy XIII wieku, kiedy to obszar obecnej gminy znalazł się w rękach margrabiów brandenburskich i wszedł w skład zaodrzańskiej prowincji brandenburskiej, którą od XIV wieku zwano Nową Marchią. W tym czasie zbudowano w mieście pierwszy kościół, który powstał na terenie wczesnośredniowiecznego cmentarzyska.

Około 1260 roku sprowadzono do Cedyni zakon cysterek. Na wzniesieniu pomiędzy szlakami chojeńskim i moryńskim wniesiono zabudowania klasztorne. Jego założenie stało się najważniejszym bodźcem dla rozwoju średniowiecznej miejscowości. W tym czasie dokonano lokacji osady, bez nadawania jej praw miejskich. Uregulowano istniejący układ przestrzenny, który podporządkowany był wczesnośredniowiecznej sieci drożnej. W centrum osady wytyczono rynek o trapezoidalnym kształcie. Cedynia nie posiadała murów obronnych, ponieważ naturalne ukształtowanie terenu zapewniało jej wystarczającą ochronę. Tereny wykorzystywane rolniczo znajdowały się po północnej i wschodniej stronie miasta. Od zachodu osadę otaczały rozległe bagna i rozlewiska doliny Odry. Wzgórza wokół porastał niemal w całości las. Podstawą egzystencji mieszkańców było w znacznym stopniu rybołówstwo.

Dominantę w krajobrazie Cedyni zawsze pełnił klasztor. Pierwsze jego zabudowania wzniesiono około 1260 roku i składały się z: kościoła (bezwieżowy, salowy, zamknięty prosto od wschodu), skrzydła wschodniego oraz domu zgromadzenia (część skrzydła zachodniego). Od połowy XIV do połowy XV wieku budowano zachodnie skrzydło i wtedy to klasztor otrzymał dziedziniec otoczony krużgankami.

Oprócz klasztoru w zabudowie miasta dominował kościół farny, zbudowany w XIII wieku. Wzniesiono go z ciosów granitowych z polnego kamienia, jako jednonawowa orientowana budowla z prostym prezbiterium i wieżą.

W okresie Reformacji majątek klasztoru cysterek został przejęty przez margrabiego Jana z Kostrzyna (1555 rok). Najpierw w zabudowaniach klasztornych funkcjonował dom dla panien z rodzin szlacheckich, który prowadziły były zakonnice. W 1611 roku dawny klasztor stał się siedzibą domeny państwowej, co doprowadziło do przebudowy jego zabudowań dla nowych potrzeb. Na początku XVII wieku rozebrano krużganki we wschodnim skrzydle, później zburzono całe to skrzydło. W latach czterdziestych XVII wieku dawny klasztor przekształcono w okazałą rezydencję z licznymi budynkami gospodarczymi. Największej przebudowie uległo skrzydło zachodnie, które stało się zamkiem myśliwskim, przeznaczonym dla władcy. Przy rozległym dziedzińcu dobudowano stajnię, masztalarnię, oborę oraz budynek rządcy. Jedynie świątynia klasztorna nie uległa zmianom i zachowała swoją wczesnogotycką, bezwieżową formę. W XVII wieku, na południowym stoku wzgórza, założono ogród kwaterowy typu włoskiego.

W okresie nowożytnym miasto zachowało swój rybacko-rolniczy charakter, posiadało 34 zagrody rybackie. Zabudowa miejska ulegała zniszczeniom podczas licznych w tym czasie wojen. W panoramie miasta dominował kościół farny i wiatrak koźlak, wzniesiony na terenie, na którym obecnie znajduje się cmentarz komunalny. Świecka zabudowa Cedyni miała charakter wiejski. W południowej części miasta znajdował się młyn wodny.

W drugiej połowie XVII wieku zburzono kościół pocysterski oraz klasztorną kuchnię (południowo-zachodnia część dziedzińca). Kościół parafialny wraz z zabudowaniami parafii, ratusz i 31 domów mieszczańskich uległy pożarowi w 1699 roku. Nowożytna zabudowa miejska wniesiona była przede wszystkim w technice ryglowej, większość dachów kryta była strzechą. W większości były to budynki parterowe, jedynie część zabudowy w pierzejach rynku posiadała większą liczbę kondygnacji.

W 1811 roku zlikwidowano domenę cedyńską. Dawny klasztor przejęty został przez Królewski Urząd Pocztowy. Najważniejszą rolę dla rozwoju miasta odegrało w połowie XIX wieku osuszenie rozległych terenów Polderu Cedyńskiego. Mieszkańcy pozyskali nowe, bardzo wartościowe pod względem warunków glebowych, tereny rolnicze. Na całej długości utworzonego Kanału Ulgi, przechodzącego przez miasto, posadzono aleje kasztanowców. Uregulowanie stosunków wodnych umożliwiło także pozyskanie nowych terenów pod zabudowę. Przy nowo powstałej drodze do Osinowa Dolnego wytyczono działki siedliskowe. Pod koniec XIX wieku w krajobrazie miasta domi-

nowała neogotycka wieża widokowa oraz nowa neogotycka wieża fary. Ponadto założono nowy cmentarz ewangelicki. W tym czasie w mieście działały dwa młyny – wodny i parowy, cztery wiatraki (na południe od zabudowań miejskich) oraz tartak, gorzelnia i dwie cegielnie.

W latach trzydziestych XX wieku wznoszono liczne nowe domy, szczególnie na terenach osiedla we wschodniej części miasta, przy drodze prowadzącej do wsi Radośców. W 1930 roku zbudowano niewielki dworzec i lokomotywnię, które tworzyły końcową stację lokalnej linii kolei wąskotorowej.

Po II wojnie światowej tereny dzisiejszej gminy Cedynia zostały zasiedlone przez ludność polską. Na skutek działań wojennych zniszczeniu uległo niemal 50 % zabudowy miejskiej. Do końca lat sześćdziesiątych XX wieku odgruzowywano i porządkowano miasto oraz remontowano ocalałe budynki, a dopiero później budowano nowe. Były to przede wszystkim obiekty użyteczności publicznej, jak pawilony sklepowe czy budynek restauracji. Na części terenów zalewowych założono Państwowe Gospodarstwo Rolne Cedynia, jego budynki inwentarsko-gospodarcze powstały w miejscu dawnego dworca kolei wąskotorowej. W sąsiedztwie dawnego grodziska wybudowano w latach osiemdziesiątych XX wieku rozległy kompleks szkolny, w którym obecnie znajduje się szkoła podstawowa i gimnazjum.

Ewenementem na skalę ponadregionalną jest zachowane wczesnośredniowieczne założenie urbanistyczne. W układzie przestrzennym Cedyni nadal czytelne są dwa wczesnośredniowieczne szlaki komunikacyjne: do Santoka przez Chojnę i Myślibórz oraz w kierunku południowym przez Moryń, Mieszkowice i Boleszkowice. Po południowej stronie drogi chojeńskiej rozwinęła się osada, następnie miasto. Obecna ul. Świerczewskiego jest ciągiem komunikacyjnym istniejącym już w X wieku, co poświadczają znaleziska archeologiczne. Obecny kwartał zabudowy po północnej stronie ul. Konopnickiej znajduje się w miejscu najstarszej osady datowanej na IX-X wiek. Natomiast na rynku znaleziono ślady osadnictwa datowane na X-XII wiek. Chyżą czyli osada rybacka zlokalizowana była na południe od miasta i funkcjonowała od XII do XV wieku. Nie ma przekazów archiwalnych o lokacji miasta na prawie niemieckim. Być może jej nie było lub nie miała znaczenia dla istniejącej już osady. Wczesnośredniowieczna osada położona była w najniższej części obecnego miasta. Przy dzisiejszej ul. Świerczewskiego budynki posadowione były frontowo, natomiast na tyłach tych posesji i nad

brzegiem szeroko rozlanej rzeki Megielicy (uregulowanej w połowie XIX wieku i przekształconej w tzw. Kanał Ulgi) przebiegała obecna ul. Pułaskiego.

Szczególne znaczenie dla wizerunku Cedyni miał pożar, który w 1699 roku w prawie doszczętnie zniszczył średniowieczne miasto. Spośród dzieł architektury i budownictwa należy wymienić obiekty użyteczności publicznej (klasycystyczny ratusz, neogotycka wieża widokowa, dawne budynki sądu przy ul. Chopina 1 i 2), budynki sakralne (wczesnogotycki kościół parafialny, gotyckie skrzydło dawnego klasztoru cysterek, neogotycka kaplica pogrzebowa na cmentarzu komunalnym) oraz budynki mieszkalno-gospodarcze o formach klasycystycznych i eklektycznych z drugiej połowy XIX i początku XX wieku (m.in. przy pl. Wolności i ul. Świerczewskiego, ul. Chrobrego, ul. Konopnickiej, ul. Kościuszki, ul. Obrońców Stalingradu, ul. Zygmuntowskiej, ul. Żymierskiego). W kamienicy mieszczańskiej przy ul. Żymierskiego 5 obecnie funkcjonuje urząd pocztowy.

Z dawnych obiektów techniki zachowały się piwnice do przechowywania wina przy ul. Kościuszki, budynek dawnego młyna elektrycznego przy ul. Żymierskiego 20.

W Cedyni zachowały się następujące cmentarze: przykościelny (nieczynny), ewangelicki (obecnie komunalny), ewangelicki (nieczynny) i żydowski (nieczynny). Cmentarz przyklasztorny został zlikwidowany już w okresie nowożytnym.

Jedynym przykładem zaprojektowanej zieleni jest aleja kasztanowców, którą założono w drugiej połowie XIX wieku wzdłuż Kanału Ulgi.

Oprócz miasta Cedynia, na obszarze gminy, podzielonym na czternaście sołectw, znajduje się obecnie dwadzieścia miejscowości (wg Krajowego Rejestru Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju): Barcie – leśniczówka, Bielinek – wieś, Czachów – wieś, Golice – wieś, Lubiechów Dolny – wieś, Lubiechów Górny – wieś, Łukowice – wieś, Markocin – osada, Niesułów – kolonia, Orzechów – wieś, Osinów Dolny – wieś, Parchnica – grupa domów, Piasecznik – grupa domów, Piasek – wieś z przysiółkiem Lasocin, Radostów – osada, Siekierki – wieś, Stara Rudnica – wieś, Stary Kostrzynek – wieś, Trzypole – gajówka, Żelichów – wieś.

Większość z nich to stare wsie o średniowiecznym rodowodzie i ich kolonie, nieznaczną grupę tworzą także pojedyncze folwarki i osady leśne. Znajduje się w nich szereg obiektów o walorach zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków (**aneks 1.**)

oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków (**aneks 4.**).

Barcie to osada leśna, położoną w północno-wschodniej części gminy Cedynia, na terenie Puszczy Piaskowej, przy lokalnej drodze łączącej wsie Piasek i Lubiechów Dolny. Osada została założona w pierwszej połowie XIX wieku. Jej zabudowę tworzy dwubudynkowa zagroda (leśniczówka), która nie posiada wartości zabytkowych.

Bielinek to wieś położona w północno-zachodniej części gminy, na wschodnim brzegu Odry. Znajduje się na obszarze Cedyńskiego Parku Krajobrazowego. Miejscowość o metryce średniowiecznej, w przekazach archiwalnych po raz pierwszy wzmiankowana w 1337 roku. Należała do majątku rycerskiego. Była wsią typową rybacką „non habet Agros”. W połowie XIX wieku, w efekcie prac przy regulacji rzeki, rozpoczęła się rozbudowa wsi, która w znacznej mierze została zniszczona wiosną 1945 roku podczas forsowania Odry. Pierwotny liniowy układ ruralistyczny jest nieczytelny. Od końca XIX wieku jest to wielodrożnica. Do najważniejszych dzieł architektury i budownictwa należą: szkoła (obecnie dom nr 51), remiza (obecnie garaż w posesji nr 52) oraz domy nr 5, 30, 32, 49. Kościół w Bielinku był już w średniowieczu. W latach 1908-1909 w miejscu starszej budowli wybudowano nową świątynię, która uległa zniszczeniu w 1945. Obecna świątynia powstała pod koniec XX wieku. Do najcenniejszych obiektów techniki zalicza się przepompownię Polderu Cedyńskiego, która została wybudowana w 1859 roku, modernizowana i przebudowywana w latach: 1885, 1896, 1963. Na terenie nieczynnego cmentarza przykościelnego nie zachowały się ślady pochówków, natomiast cmentarz ewangelicki jest zdewastowany i zaniedbany, ale zachowało się kilka mogił. Zieleń przydrożna zachowana jest w dobrym stanie, bez większych ubytków: aleje lipowe w kierunku przepompowni, żwirowni i do wsi Piasek. Na obecny krajobraz wsi największy wpływ ma, znajdująca się w jej północnej części, stacja redukcyjno-pomiarowa przy tranzytowym, wysokoprężnym rurociągu naftowym „Przyjaźń”. Na północ od miejscowości mieści się rozległa kopalnia kruszyw mineralnych, eksploatująca powierzchniowo złożę żwirów.

Czachów to wieś położona we wschodniej części gminy, przy szosie z Bielinka do Chojny. Posiada metrykę średniowieczną, po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1317 roku. Stanowiła majątek miasta Cedyni. Układ przestrzenny wsi zachował się w znacznym stopniu. Jest typowym przykładem średniowiecznej owalnicy, która w okresie nowożytnym ewoluowała o zespół pałacowo-parkowo-folwarczny (od strony

północno-wschodniej). Do najcenniejszych dzieł architektury i budownictwa należą: wczesnogotycki kościół, rządcówka (obecnie budynek mieszkalny nr 17), pofolwarczne budynki mieszkalno-gospodarcze (nr 11-12 i nr 13), modernistyczny dom ogrodnika na terenie parku (nieużytkowany), remiza, domy nr 4, 20, 21 i budynek inwentarski w posesji nr 21. Pałac, który nadal figuruje w rejestrze zabytków, został rozebrany w latach sześćdziesiątych. Rozległy park pałacowy stanowi jeden z najciekawszych lokalnych przykładów zabytkowej zieleni, chociaż jest zaniedbany i częściowo zdewastowany. Cmentarz komunalny został założony około 1950 roku, na północno-wschodnim skraju wsi. Cmentarz przykościelny nie posiada śladów pochówków, jedynie zachował się starodrzew i bezstylowa kaplica pogrzebowa. Teren nieczynnej nekropolii otacza średnio-wieczny mur kamienny z XIX-wieczną bramą. W ostatnich latach w południowo-zachodniej części wsi wzniesiono nową dominantę w postaci wieży stacji bazowej telefonii komórkowej, która dewaloryzująco wpływa na krajobraz kulturowy wsi.

Golice to wieś położona w południowo-wschodniej części gminy, przy drodze z Morynia do Cedyni. Posiada metrykę średniowieczną, po raz pierwszy w przekazach archiwalnych wzmiankowana w 1337 roku, jako wieś rycerska. Pierwotnie najprawdopodobniej była to owalnica, która została zatarta. Obecnie jej układ przestrzenny zachował w formie niewielkiej wielodrożnicy z trójkątnym placem u zbiegu głównych dróg. Do najcenniejszych dzieł architektury i budownictwa zalicza się wczesnogotycki kościół, klasycystyczny dwór (obecnie budynek mieszkalny nr 25), budynki inwentarsko-gospodarcze w dawnym zespole folwarcznym (stajnia, owczarnia, kuźnia), szkoła (obecnie nieużytkowany budynek nr 13), trojak z kolonii mieszkalnej robotników folwarcznych (obecnie dom nr 26). Na cmentarzu przykościelnym w miejscu dawnych mogił znajdują się współczesne pochówki. Natomiast zachował się pierwotny kamienny mur ogrodzeniowy z bramami. Na południowo-zachodnim krańcu wsi znajduje się zaniedbany cmentarz ewangelicki (nieczynny).

Lubiechów Dolny to wieś położona w zachodniej części gminy, przy szosie z Bielinka do Chojny. Posiada średniowieczną metrykę i po raz pierwszy wymieniona została w dokumencie z 1351 roku, w którym została określona jako wieś słowiańska („villa sclavorum”). Stanowiła własność rycerską i należała do tak znaczących rodów nowomarchijskich, jak von Schöning i von Marwitz. Pierwotny układ przestrzenny został zatarty, obecnie ma formę liniową o niezbyt licznych rozgałęzieniach. Do dzieł ar-

chitektury i budownictwa o walorach zabytkowych należy zaliczyć: kościół z 1802 roku oraz domy nr 8, 12, 29. Cmentarz przykościelny został pozbawiony śladów pochówków. Na terenie nieczynnego cmentarza ewangelickiego zachowała się jedynie aleja lipowa. Aleja drzew liściastych (robinie, lipy, dęby i kasztanowce białe, rodem z Bałkanów) ciągnie się w lesie, na odcinku drogi z Lubiechowa Dolnego do Bielinka.

Lubiechów Górny to wieś położona w środkowej części gminy, przy szosie z Bielinka do Chojny. Ma metrykę średniowieczną i po raz pierwszy została odnotowana w dokumencie z 1267 roku, sygnowanym przez margrabiów Ottona i Konrada. Była lennem rycerza Albera zwanego Marscalusem, daninę przekazywał klasztorowi w Mariensee. Do dziś w sposób czytelny zachował się placowy układ przestrzenny wsi (owalnica lub osada zaułkowa), rozwinięty w XIX wieku poprzez rozbudowanie założenia pałacowo-parkowo-folwarcznego. Do najciekawszych dzieł architektury i budownictwa zalicza się: wczesnogotycki kościół (przebudowany w 1880 roku), klasycystyczny pałac (dwór), pofolwarczne budynki inwentarsko-gospodarcze. Spośród budynków mieszkalnych na szczególną uwagę zasługuje chałupa-dwojak nr 28 i ryglowa chałupa nr 33. Jedynym obiektem techniki o walorach zabytkowych jest wieża ciśnień (nieużytkowana) przy remizie. Nieczynny cmentarz przykościelny otoczony jest kamiennym murem. Cmentarz ewangelicki pełni funkcję komunalnej nekropolii i zachowała się kwatery rodowa dawnych właścicieli majątku, aleja lipowa na osi oraz oryginalne ogrodzenie z bramą o dekoracyjnej metaloplastyce. Park pałacowy został założony na początku XIX wieku, a w 1830 roku powstał projekt autorstwa Josepha Petera Lenne. Na północ od parku, wzdłuż lokalnej drogi do wsi Piasek zlokalizowana jest aleja kasztanowo-lipowa.

Łukowice to wieś położona we wschodniej części gminy, przy zjeździe z trasy Cedynia-Chojna. Posiada metrykę średniowieczną, odnotowana została po raz pierwszy w materiałach źródłowych w 1334 roku, jako współwłasność miasta Cedynia i rodu von Witte. Układ przestrzenny, ukształtowany ostatecznie w XIX wieku, nie uległ po wojnie istotniejszym zmianom. Z dawnej owalnicy o wrzecionowatym nawsiu wykształciła się wieś ulicowo-placowa. Do ciekawych dzieł architektury i budownictwa można zaliczyć: gotycki kościół (w znacznej mierze został zniszczony wiosną 1945 roku i odbudowany na początku XXI wieku), kamiennie-ceglaną kuźnię (nieużytkowana), remizę oraz budynki mieszkalne nr 3, 5, 6, 7, 8, 19, 20, 23, 27, 29 i budynek inwentarski w posesji nr 20. Z obiektów techniki zachowała się trafostacja. Cmentarz przykościelny jest nieczyn-

ny, a jego ogrodzenie zachowało się w formie szczątkowej.

Markocin to osada położona w północno-zachodniej części gminy, przy zjeździe z trasy Cedynia-Bielinek oraz na styku Polderu Cedyńskiego z Puszcą Piaskową. Leży w bezpośrednim otoczeniu rezerwatu przyrody „Bielinek”. Osadę tworzy XIX-wieczny zespół folwarczny o liniowej, otwartej kompozycji, z dwoma budynkami mieszkalnymi z początku XX wieku, stodołą z 1874 roku i budynkiem inwentarskim z lat osiemdziesiątych XIX wieku.

Niesułów lub Kolonia Lubiechów to osada położona w centrum gminy, przy lokalnych drogach łączących Cedynię z Czachowem i Lubiechowem Górnym. Powstała w XIX wieku jako zespół folwarczny o zgeometryzowanej, zamkniętej kompozycji. Jedynie nieużytkowana owczarnia posiada walory zabytkowe. Przy drodze lokalnej do Czachowa znajduje się aleja drzew liściastych (kasztanowce, lipy).

Orzechów to duża wieś położona we wschodniej części gminy, przy trasie Cedynia-Chojna. Posiada metrykę średniowieczną i musiała istnieć już w drugiej połowie XIII wieku, bo z tego okresu pochodzi kościół. Chociaż po raz pierwszy wymieniona jest w dokumencie z 1311 roku. Prawa własności były dość skomplikowane, bo wieś podzielona była pomiędzy joannitami z pobliskich Golic i często zmieniającymi się rycerzami. Na początku XVII wieku Orzechów przeszedł na własność miasta Cedynia, a w następnym stuleciu stał się częścią domeny królewskiej. Do dzisiejszego dnia zachował w pełni czytelny średniowieczny układ przestrzenny. Jest to owalnica o wrzecionowatym nawsiu. Do najciekawszych dział architektury i budownictwa zalicza się wczesnogotycki kościół (przebudowany w 1764 roku), neogotycka kaplica pogrzebowa (nieużytkowana), budynki mieszkalne nr 3, 7, 17, 26 i budynki inwentarskie w posesjach nr 3, 19, 20. Średniowieczny cmentarz przykościelny został powiększony około 1850 roku, w części południowej znajdują się współczesne pochówki, natomiast część północna wraz z kaplicą jest nieużytkowana i zaniedbana. Całość ogrodzona jest kamiennym murem z 1854 roku. Z zespołu dworsko-parkowo-folwarcznego zachował się jedynie park dworski, który wymaga bieżących prac pielęgnacyjnych.

Osinów Dolny to wieś położona na zachodnim skraju gminy i wschodnim brzegu Odry. Zlokalizowana jest przy trasie ze Starego Kostrzynka do Cedyni i przy historycznej przeprawie przez rzekę. Wyróżnia się najwcześniejszą metryką średniowieczną. Po raz pierwszy pojawiła się w dokumencie z 1299 roku, jako własność cedyńskiego

klasztoru cysterek. Plan przestrzenny tzw. okolicy z niewielkim nawsiem jest czytelny w dzisiejszej wielodrożnicy, która powstała w wyniku rozwoju gospodarczego. Ciekawymi działami architektury i budownictwa są: neogotycki kościół, dawna szkoła (obecnie dom nr 37) oraz budynki mieszkalne i inwentarskie (nr 19, 30, 36, 44, 45). Z obiektów techniki wymienić należy most drogowy na rzece Odrze oraz dawną fabrykę celulozy, wybudowaną w latach 1936-1940 przy przeprawie rzecznej i stanowi obecnie największą dominantę w krajobrazie wsi. Nieczynny cmentarz ewangelicki obecnie pełni funkcję skweru obok targowiska. Na cmentarzu przykościelnym nie zachowały się ślady pochówków. Od głównej drogi do najstarszej części wsi z kościołem wiedzie aleja lipowa. Rozwój Osinowa Dolnego w ostatnich latach był podporządkowany obsłudze wzmożonego ruchu granicznego i związanym z nim rozkwitem drobnego handlu i usług. Obok licznych obiektów handlu i usług wbudowanych w istniejącą zabudowę, powstały między innymi dwa targowiska i pięć stacji benzynowych. Wśród nich szczególne miejsce zajmują zakłady fryzjerskie, stanowiące obok stanowisk handlowych i usług gastronomii największą grupę działalności gospodarczych.

Parchnica to osada położona w środkowej części gminy, na południowy-wschód od Cedyni i wsi Radostów. Z niewielkiego założenia folwarcznego, powstałego w XIX wieku, zachowało się kilka budynków bez wartości zabytkowych.

Piasecznik to osada leśna położona w lasach Puszczy Piaskowej, w północno-wschodniej części gminy. Leśniczówka i dawny budynek inwentarski w efekcie modernizacji zostały pozbawione wartości zabytkowych.

Piasek to najstarsza i największa wieś na terenie gminy Cedynia. Położona jest w dolinie Odry, na północnym krańcu gminy. Po raz pierwszy wzmiankowana w 1270 roku w dokumencie potwierdzającym sprzedaż jej przez biskupa brandenburskiego na rzecz margrabiego z dynastii askańskiej. Pierwotne rozplanowanie przestrzenne wsi jest zatarte, najprawdopodobniej był to układ liniowy. W latach osiemdziesiątych XIX wieku doszło do nowego wytyczenia wsi, która przybrała formę bardzo mocno rozgałęzionej wielodrożnicy. Dzieła architektury i budownictwa o wartościach zabytkowych to: neogotycki kościół z 1865 roku, dwór (obecnie dom nr 22), pofolwarczne budynki inwentarskie, budynki mieszkalne (m.in. nr 20, 23, 24, 27, 33, 40, 70), a przede wszystkim dwojaki nr 94, 95, 96 (o konstrukcji ryglowej), zlokalizowane na południowo-wschodnim krańcu wsi. Cmentarz komunalny funkcjonuje na miejscu nekropolii ewan-

gelickiej z 1925 roku. Nieczynny cmentarz przykościelny jest zaniedbany i zdewastowany, pozbawiony śladów pochówków. Aleje przy głównej drodze tworzą ponad stuletnie lipy.

Radostów to osada położona w południowej części gminy, około dwa kilometry od Cedyni. W 1811 roku została założona przez znamienity ród nowomarchijski von Holzendorf, z którego wywodzili się komturowie joannicy i elektorowie brandenburscy. Tworzyło ją okazałe założenie dworsko-parkowo-folwarczne o zgeometryzowanej, zamkniętej kompozycji. Po II wojnie światowej zniszczeniu uległ dwór, dobudowano osiedle mieszkalne dla pracowników Państwowego Gospodarstwa Rolnego, znacznej rozbudowie uległy pofolwarczne budynki inwentarskie oraz postawiono nowe obiekty gospodarcze o dużej kubaturze. Dziełami architektury i budownictwa o wartościach zabytkowych są: rządcówka, owczarnia (obora), stodoła, stajnia (obora) z częścią mieszkalną, obora. W pierwszej połowie XIX wieku założono rozległy park dworski o formach krajobrazowych, na terenie którego znajduje się cmentarz rodowy.

Siekierki to wieś położona w południowo-zachodniej części gminy, w dolinie Odry, przy drodze Mieszkowice-Cedynia. Posiada metrykę średniowieczną i po raz pierwszy była wzmiankowana w 1355 roku. Jako osada rybacka wchodziła w skład dóbr rycerskich, znajdowała się także w rękach zakonu joannitów. Pierwotny układ ruralistyczny jest nieczytelny. W XIX wieku była to już wielodrożnica o dość gęstej sieci dróg. Na skutek prowadzonych tu wiosną 1945 roku intensywnych działań wojennych ocalała nie więcej niż połowa dawnej zwartej zabudowy. Ciekawymi przykładami dzieł architektury i budownictwa są budynki mieszkalne nr 20, 29, 30, 32, 34, 35, 37. Z obiektów techniki zachowały się elementy linii kolejowej Godków-Wrietzen: zespół stacji kolejowej z końca XIX wieku, na Odrze most kolejowy (1930 roku) i filary mostu kolejowego z lat 1890-1892. Oba cmentarze ewangelickie zostały założone w drugiej połowie XIX wieku, obecnie są nieczynne i posiadają nieliczne ślady sepulkralne. Po 1945 roku na fundamentach dawnego kościoła powstała nowa świątynia (sanktuarium maryjne), a w jej bezpośrednim otoczeniu znajduje się maszt stacji bazowej telefonii komórkowej. Największy na Pomorzu Zachodnim cmentarz wojenny, potocznie zwany cmentarzem w Siekierkach, administracyjnie przynależy do miejscowości Stare Łysogórki i gminy Mieszkowice.

Stara Rudnica to wieś położona w południowo-zachodniej części gminy, przy

drodze Mieszkowice-Cedynia, w dolinie Odry i na terenie Cedyńskiego Parku Krajobrazowego. Posiada metrykę średniowieczną, po raz pierwszy odnotowana w dokumencie z 1299 roku. Była to wieś rybacka, należąca do klasztoru cysterek w Cedyni, a po sekularyzacji wchodziła w skład domeny państwowej. Pierwotny układ ruralistyczny (owalnica o rozległym, wrzecionowatym nawsiu) uległ częściowemu zatarciu. Z powodu działań wojennych wiosną 1945 roku ocalała tylko część dawnej zwartej zabudowy. Do najważniejszych dzieł architektury i budownictwa należą: kościół z 1845 roku i budynki mieszkalne nr 5, 14, 21, 37, 38, 45. Do obiektów techniki zaliczany jest most na starorzeczu Odry. We wsi znajdują się trzy cmentarze: przykościelny z usuniętymi nagrobkami oraz ewangelickie położone w północno-wschodniej części wsi i na północno-zachodnim skraju Starej Rudnicy, są w znacznym stopniu zdewastowane.

Stary Kostrzynek to wieś w południowo-zachodniej części gminy, przy drodze Mieszkowice-Cedynia, w dolinie Odry, na obszarze Cedyńskiego Parku Krajobrazowego. Założona w średniowieczu, po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1299 roku. Jest dawną wsią rybacką, należąca do cedyńskiego klasztoru cysterek, a po sekularyzacji stanowiła majątek elektora brandenburskiego. Pierwotny układ przestrzenny jest czytelny (ulicówka). Z powodu działań wojennych wiosną 1945 roku ocalała tylko część dawnej zwartej zabudowy wsi. Do najważniejszych dzieł architektury i budownictwa należą: gotycki kościół (odbudowany w 1991 roku) i budynki mieszkalne nr 5, 7, 18, 19, 26. Z cmentarza przykościelnego usunięto nagrobki. Na oddalonym od wsi cmentarzu ewangelickim znajdują się nieliczne fragmenty dawnych nagrobków.

Trzypole to osada leśna z dwubudynkową zagrodą, położona w północnej części gminy. Gajówka i budynek gospodarczy nie posiadają walorów zabytkowych.

Żelichów to duża wieś położona na południowo-wschodnim krańcu gminy, przy granicy z gminą Moryń. Jest wsią o średniowiecznej metryce i po raz pierwszy w źródłach pojawiła się w 1337 roku. Stanowiła dobra rycerskie. W 1466 roku elektor Albrecht II przekazał ją zakonowi joannitów. Zabudowa wsi pozostała tylko w niewielkim stopniu zmieniona, tworząc świetnie zachowaną formę przestrzenną owalnicy z dominującym w niej kościołem i zespołem dworsko-parkowo-folwarcznym. Do ważniejszych dzieł architektury i budownictwa należą: wczesnogotycki kościół z wieżą z około 1840 roku, dwór z 1900 roku, pofolwarczny magazyn oraz budynki mieszkalne nr 10, 13, 34, 35, 36, 38, 45, 46, 51. W centralnej części wsi znajduje się nieczynny cmentarz przyko-

ścielny z usuniętymi nagrobkami. W sąsiedztwie zespołu rezydencjonalnego, na południowy-wschód od wsi, zlokalizowany jest cmentarz komunalny z 1948 roku. Niewielki park dworski założony został około 1900 roku.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 znowelizowanej ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 ze zm.) formami ochrony zabytków są: 1) wpis do rejestru zabytków, 2) uznanie za pomnik historii, 3) utworzenie parku kulturowego, 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

1) obiekty wpisane do rejestru zabytków

Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków stanowi **aneks 1**.

Do potrzeb niniejszego opracowania dokonano weryfikacji rejestru zabytków z terenu gminy Cedynia, w wyniku której wytypowano zabytki kwalifikujące się do wykreślenia z rejestru (na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 ze zm.) oraz kwalifikujące się do wpisania do rejestru z uwagi na istotne wartości historyczne, artystyczne lub naukowe (**aneks 4.**)

Po przeanalizowaniu istniejącego dziedzictwa kulturowego Cedyni stwierdzono, iż ochrona prawna poprzez wpis do rejestru zabytków obejmuje niewystarczającą liczbę obiektów. Dotyczy to zarówno zabytków nieruchomych, jak i ruchomych. W grupie obiektów nie wpisanych znajdują się m.in. te, które w dalszej części niniejszego opracowania uznano za najcenniejsze i posiadające znaczenie wykraczające poza województwo zachodniopomorskie (**aneks 4.**)

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków zawiera **aneks 2**.

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków zawiera **aneks 3**.

2) pomnik historii

Na terenie gminy Cedynia powyższa forma ochrony prawnej nie występuje.

3) park kulturowy

Na terenie gminy Cedynia w/w forma ochrony prawnej w chwili obecnej nie występuje.

4) ustalenia ochrony w planach zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z aktami wykonawczymi dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W myśl art. 15 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obowiązkowo określa się:

pkt 1 – przeznaczenie terenów oraz linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 2 – zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 3 – zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 4 – zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków;

pkt 5 – wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 6 – zasady kształtowania zabudowy oraz wskaźniki zagospodarowania terenu, maksymalną i minimalną intensywność zabudowy jako wskaźnik powierzchni całkowitej zabudowy w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej, maksymalną wysokość zabudowy, minimalną liczbę miejsc do parkowania i sposób ich realizacji oraz linie zabudowy i gabaryty obiektów, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 7 – granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów, w tym ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

pkt 8 – szczegółowe zasady i warunki scalania i podziału nieruchomości objętych pla-

nem miejscowym, w tym na terenie występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 9 – szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakaz zabudowy, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 10 – zasady modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji, w tym na terenach występowania zabytków i na obszarach zabytkowych;

pkt 11 – sposób i termin tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów, w tym na terenach występowania zabytków i obszarów zabytkowych.

Na terenie gminy Cedynia obowiązuje sześć miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego cztery nie zawierają zapisów dotyczących ochrony zabytków. Ich przedmiotem jest przeznaczenie terenów m. in. na cele zabudowy mieszkaniowej, sportu i rekreacji, zabudowy hotelowej, usług handlu i gastronomii, stacji paliw i parkingów wraz z infrastrukturą techniczną i zielenią urządzoną.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego m. Osinów Dolny jednostki strukturalne "A" i "B"** przyjęty Uchwałą Nr XXV/184/96 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 2 września 1996 roku (Dz. U. Woj. Szcz. z 1996, Nr 18, poz. 127).
- **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miejscowości Osinowa Dolnego** przyjęty Uchwałą Nr XXVII/261/05 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 24 maja 2005 roku (Dz. U. Woj. Zach. z 2005, Nr 51, poz. 1193).
- **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Cedynia** przyjęty Uchwałą Nr XXX/281/05 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 21 listopada 2005 roku (Dz. U. Woj. Zach. Nr 97, poz. 1966)
- **Zmiana w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miejscowości Osinów Dolny – jednostki strukturalne „A” i „B”, gm. Cedynia** przyjęta Uchwałą Nr IX/79/07 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 15 czerwca 2007 roku (Dz. U. Woj. Zach. z 2007, Nr 86, poz. 1414).
- **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miejscowości Osinów Dolny** przyjęty Uchwałą Nr XXIV/214/08 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 24 listopada 2008 roku (Dz. U. Woj. Zach. z 2009, Nr 1, poz. 10)
- **Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Cedynia** przyjęta Uchwałą nr XLII/368/2010 Rady Miejskiej w Cedyni z dnia 2 lipca

2010 roku (Dz. U. Woj. Zachod. z 2010, Nr 92, poz. 1696).

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474), która weszła w życie w dniu 4 czerwca 2010 roku, wprowadziła nową, nieznaną dotąd prawną formę ochrony zabytków w postaci ustalenia ochrony w ostatecznej (bo jedynie taka rodzi pełnię skutków prawnych) decyzji o:

- **ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego**, definiowanej w art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003, Nr 80, poz. 717 ze zm.);
- **warunkach zabudowy**, na podstawie art. 59 ust. 1 wzmiankowanej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- **zezwoleń na realizację inwestycji drogowej**, opisanej w art. 11a ust. 1 ustawy z dnia 10 kwietnia 2003 roku o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2008, Nr 193, poz. 1194);
- **ustaleniu lokalizacji linii kolejowej**, o której mowa w art. 90 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 2003 roku o transporcie kolejowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2007, Nr 16, poz. 94 ze zm.);
- **zezwoleń na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego**, wskazanej w art. 3 ustawy z dnia 12 lutego 2009 roku o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie lotnisk użytku publicznego (Dz. U. z 2009, Nr 42, poz. 340 ze zm.).

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 w/w ustawy zobowiązuje wójta (burmistrza, prezydenta miasta) do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Art. 22 ust. 5 określa zabytki, które winny być ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Należą do nich: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Po uchyleniu rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004, Nr 124, poz. 1305) wraz z wejściem w życie dnia 5 czerwca 2010 roku ustawy z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474) przestały obowiązywać dotychczasowe przepisy prawne określające sposób prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z art. 24 znowelizowanej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Od 2 czerwca 2011 roku obowiązuje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113, poz. 661).

Należy podkreślić, iż ewidencja zabytków nie jest dokumentem zamkniętym, winna być ona uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna ona podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na wyłączeniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, likwidacja detalu

architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji). Uzupełnienia wymagają także zmiany stanu prawnego: wpis do rejestru zabytków, czy ustanowienie parku kulturowego.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010, Nr 75, poz. 474) w sposób zasadniczy zmieniła status prawny ewidencji zabytków. Przed jej wejściem w życie (przed dniem 5 czerwca 2010 roku) gminne ewidencje zabytków prowadzone były bowiem wyłącznie dla celów wewnętrznych (informacyjnych) i pozwalały one na analizę oraz inwentaryzację istniejącej substancji kulturowej. Według aktualnego stanu prawnego:

- gminna ewidencja zabytków stanowi jedną z równorzędnych podstaw do objęcia znajdującego się w niej obiektu ochroną konserwatorską, m.in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy (art. 1 pkt. 4 w/w ustawy);
- obok obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków (określonych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), również w odniesieniu do obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków obowiązuje uzgodnienie z wojewódzkim konserwatorem zabytków na etapie postępowania o ustalenie warunków zabudowy (art. 4 ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw);
- w stosunku do obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 3 w/w nowelizacji).

Należy zaznaczyć, iż w odniesieniu do obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, a niewpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, rozbiórka zabytku uzgadniana jest w trybie przewidzianym w art. 39 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (tekst jednolity: Dz. U. z 2010, Nr 243, poz. 1623 ze zm.). W toku opisanego wyżej postępowania Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków zobowiązany jest do ustalenia, czy pod względem konserwatorskim – przy uwzględnieniu stanu technicznego obiektu – zabytek kwalifikuje się do rozbiórki. Zgod-

nie z § 16 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113, poz. 661) kartę ewidencyjną obiektu, który przestał być zabytkiem, wyłącza się z wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz przechowuje w archiwum wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków. Zgodnie z § 16 ust. 2 cytowanego rozporządzenia ust. 1 stosuje się również do karty adresowej zabytku, z tym że karta ta jest przechowywana w archiwum zakładowym urzędu gminy. Celem wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków rozbiórce obiektu należy powiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków. W opisanej powyżej sytuacji wyłączenia obiektu z gminnej ewidencji zabytków dokonuje wójt (burmistrz, prezydent miasta).

Aktualnie gminna ewidencja zabytków miasta i gminy Cedynia liczy 293 obiekty (stan na dzień 30 września 2011 roku). W skład gminnej ewidencji zabytków wchodzi obiekty zabytkowe wpisane i nie wpisane do rejestru zabytków. Przygotowując gminną ewidencję zabytków dokonano weryfikacji wojewódzkiej ewidencji zabytków i ewidencji konserwatorskiej zawartej w „Studium wartości krajobrazu kulturowego miasta i gminy Cedynia”, zmieniono lub uściślono czas powstania niektórych obiektów, ustalono historyczne nazwy obiektów zabytkowych, wytypowano zabytki, które winny znaleźć się w ewidencji, ponadto wytypowano obiekty, które winny zostać wykreślone z ewidencji wskutek braku lub utraty wartości zabytkowych, np. w wyniku przebudowy lub remontu.

Zestawienie obiektów objętych gminną ewidencją zabytków wraz z uwagami dotyczącymi wpisu lub wykreślenia z rejestru zabytków zawiera **aneks 4**.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W niniejszym opracowaniu częściowo wykorzystano analizę SWOT, która została przeprowadzona dla potrzeb „Strategii zrównoważonego rozwoju gminy Cedynia”. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse w otoczeniu), *Threats* (zagrożenia w otoczeniu). Taka analiza zawiera określenie czterech grup czynników:

- ✓ „mocnych stron” – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią silne strony miasta i które należy wykorzystane sprzyjać będą jego rozwojowi (utrzymać je jako mocne, i na których należy oprzeć jego przyszły rozwój);
- ✓ „słabych stron” – uwarunkowań wewnętrznych, które stanowią słabe strony miasta i które nie wyeliminowane utrudniać będą jego rozwój (ich oddziaływanie należy minimalizować);
- ✓ „szans” – uwarunkowań zewnętrznych, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności miasta, ale które mogą być traktowane jako szanse, i przy odpowiednio podjętych przez nią działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwojowi miasta;
- ✓ „zagrożeń” – uwarunkowań zewnętrznych, które także nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności miasta, ale które mogą stanowić zagrożenie dla jego rozwoju (należy unikać ich negatywnego oddziaływania na rozwój miasta).

Mocne strony:

- ✓ położenie na rzeką Odrą;
- ✓ przebudowana infrastruktura rzeczna do celów turystycznych;
- ✓ współpraca z gminami nadodrzańskimi;
- ✓ zabezpieczenia przeciwpowodziowe;
- ✓ utworzenie Cedyńskiego Parku Krajobrazowego;
- ✓ występowanie na terenie gminy cennych, unikalnych obiektów historyczno-kulturowych;
- ✓ interesujące układy przestrzenno-architektoniczne, m.in. średniowieczne ukła-

- dy przestrzenne;
- ✓ wolne, atrakcyjne tereny do inwestowania w mieszkalnictwo i bazę turystyczno-noclegową;
 - ✓ istnienie na terenie gminy placówek oświatowych i bazy edukacyjnej;
 - ✓ bardzo atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny dla rozwoju turystyki;
 - ✓ potencjał gospodarczy obszaru po byłej fabryce celulozy w Osinowie Dolnym;
 - ✓ zagospodarowane tereny rekreacyjne (m.in. Góra Czibora);
 - ✓ lokalizacja na historycznych traktach;
 - ✓ wytyczone ścieżki rowerowe;
 - ✓ dobrze funkcjonujące instytucje kultury, w tym Muzeum Regionalne.

Szanse:

- ✓ rewitalizacja wybranych miejsc na terenie miasta i gminy Cedynia;
- ✓ remonty obiektów zabytkowych;
- ✓ kształtowanie tożsamości lokalnej (mała ojczyzna);
- ✓ uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w dokumentach programowych gminy;
- ✓ uwzględnianie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym;
- ✓ rezerwy wolnych terenów pozwalających na wzmocnienie funkcji rozwojowych gminy;
- ✓ wykorzystanie Odry do celów turystycznych i rekreacyjnych;
- ✓ rozwój placówki muzealnej;
- ✓ budzenie świadomości ekologicznej i kulturowo-historycznej mieszkańców (budowa ścieżek edukacyjnych, powstanie punktu informacji turystycznej, ustawienie tablic informacyjnych przy zabytkach);
- ✓ udział funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków;
- ✓ finansowanie ze środków Gminy prac konserwatorskich;
- ✓ możliwości pozyskiwania środków dla regionalnych programów ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Słabe strony:

- ✓ zbyt powolny proces rewitalizacji budynków zabytkowych;
- ✓ zakłócenie pierwotnego układu przestrzennego zabudową typową z okresu PRL;

- ✓ brak archeologicznych i historyczno-architektonicznych programów badawczych;
- ✓ odpływ ludności – szczególnie młodych osób – z uwagi na mało atrakcyjny rynek pracy i braki w ofercie edukacyjno-kulturalnej;
- ✓ narastające zjawiska wykluczenia społecznego mieszkańców kamienic komunalnych;
- ✓ niska estetyka i zagospodarowanie terenów wokół posesji;
- ✓ brak ścisłego centrum kulturalnego;
- ✓ brak monitoringu obszaru miasta objętego procesem rewitalizacji;
- ✓ ubóstwo wielu rodzin w obszarze objętym rewitalizacją.

Zagrożenia:

- ✓ degradacja zabytków;
- ✓ niski poziom świadomości społecznej odnośnie walorów obiektów zabytkowych i ich znaczenia dla rozwoju gminy;
- ✓ spiętrzenie wydatków związane ze złym stanem obiektów zabytkowych zagrożonych destrukcją;
- ✓ niedostatek środków publicznych na rewitalizację;
- ✓ niekontrolowana akcja inwestycyjna: niewłaściwie przeprowadzone pod względem konserwatorskim remonty i modernizacje budynków oraz budowa nowych niezgodnych z lokalną tradycją budowlaną;
- ✓ konflikty na linii właściciel obiektu zabytkowego – służby konserwatorskie;
- ✓ wzrost natężenia ruchu na drogach dojazdowych do miasta i w ruchu przelotowym;
- ✓ kryzys gospodarczy i spadek poziomu inwestycji w mieście i gminie;
- ✓ wzrost bezrobocia;
- ✓ zmniejszenie zakresu i wielkości pomocy publicznej na rewitalizację;
- ✓ dalsza degradacja terenów po byłej fabryce celulozy.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Warunkiem niezbędnym do realizacji celów i zadań zapisanych w „Gminnym Programie” jest zespolenie oraz koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego.

Można je osiągnąć poprzez:

- ✓ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy;
- ✓ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju gminy;
- ✓ przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy wsi;
- ✓ uwzględnianie – w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego – problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie nawiązywania w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;
- ✓ uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi;
- ✓ wykorzystywanie nowej formy prawnej ochrony zabytków jaką stanowi park kulturowy i pomnik historii.

Zmieniająca się rzeczywistość powoduje, że jedną z najistotniejszych staje się kwestia stosunku do historycznego dziedzictwa kultury. Tylko umiejętne i harmonijne jego włączenie w zmiany cywilizacyjne daje gwarancję jego właściwej ochrony. Ochrona oznaczać powinna także mądre i celowe zarządzanie zmieniającym się potencjałem i funkcją – dziedzictwo to zarówno zachowane obiekty zabytkowe, ale także przestrzeń i znaczenie symboliczne dziedzictwa – tak sfera sacrum, jak i produktu rynkowego. W tych realiach niezbędne jest konsekwentne łączenie ekonomii z potrzebą umiejęt-

nego kształtowania świadomości wobec kultury i obiektów. W społecznej świadomości muszą funkcjonować pojęcia takie, jak: ochrona i opieka nad zabytkami, konserwacja, rewitalizacja, itp. Znacząca poprawa stanu w tej kwestii objąć musi zarówno instrumenty prawne (plany zagospodarowania przestrzennego, wyznaczone obiekty i obszary chronione), jak i działania edukacyjne (programy nauczania i samoświadomość społeczna) oraz planowanie i orientacja marketingowa (informacja turystyczna oraz produkty rynkowe).

Miarą realizacji „Gminnego Programu” staną się wskaźniki wzrostu atrakcyjności gminy Cedynia wśród mieszkańców oraz odwiedzających, a także wzrost liczby zrealizowanych projektów promocyjnych i podniesienie aktywności obywatelskiej.

7.1. Cele i priorytety programu opieki nad zabytkami, ich kierunki działań i omówienie zadań

Cel strategiczny I. Ochrona krajobrazu kulturowego miasta i gminy Cedyni

Rozwój gospodarczy i aktywizacja gospodarcza w regionie wymagają podejmowania działań oraz procedur umożliwiających umacnianie walorów lokalnego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego. Spowoduje to utrzymanie najcenniejszych walorów krajobrazu miasta. Cel ten będzie osiągnięty dzięki racjonalnemu planowaniu ochrony dziedzictwa poprzez wdrożenie działań służących znacznej poprawie jego stanu zachowania. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego winna stanowić przewagę konkurencyjną Cedyni, powiązaną z całością polityki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego, zwłaszcza w obszarze turystyki i kultury.

Priorytet I.1. Opieka nad zasobami dziedzictwa kulturowego gminy Cedynia

I.1.1. Badania oraz dokumentacja dziedzictwa kulturowego

- wspieranie badań naukowych nad zabytkami i historią miasta i gminy;
- wspieranie opracowań badawczych i studialnych dotyczących zespołu urbanistycznego Cedyni oraz obszarów kulturowych, np. opracowanie aktualnego studium urbanistycznego, opracowanie studiów historyczno-ruralistycznych;
- wspieranie badań i opracowań wykonywanych dla potrzeb planowania przestrzennego, programów ochrony dziedzictwa kulturowego gminy, obszarów

planowanych pod inwestycje;

- upowszechnianie wyników badań naukowych w wydawnictwach, na konferencjach naukowych, seminariach, poprzez multimedia, itp.;
- ochrona zabytków poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- określenie zadań i kompetencji dotyczących opieki nad zabytkami w obrębie administracji gminy Cedynia – powołanie Miejskiego Konserwatora Zabytków lub utworzenie stanowiska pracy dla inspektora d.s. ochrony i promocji zabytków.

1.1.2. Ewidencja oraz weryfikacja zabytków miasta i gminy Cedynia

- ciągła aktualizacja kart adresowych, uzupełnienie gminnej ewidencji zabytków, weryfikacja zapisów zawartych w kartach adresowych;
- wystąpienie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych, będących własnością Gminy Cedynia;
- zachęcanie właścicieli obiektów zabytkowych do występowania do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków;
- opracowanie „Gminnej ewidencji zabytków archeologicznych”.

Priorytet 1.2. Budowa bazy informacji i zarządzania zabytkami miasta i gminy Cedynia

1.2.1. Budowa bazy informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego Cedyni

- przeprowadzanie akcji informacyjnej wśród mieszkańców dotyczącej dziedzictwa kulturowego;
- uczynienie platformy internetowej Urzędu Miejskiego bazą wszechstronnej informacji o dziedzictwie kulturowym miasta i gminy, aktualizowaną na bieżąco;
- tworzenie systemu monitoringu dla kontroli stanu zachowania, użytkowania i przebiegu wszelkich prac przy zabytkach, w tym archeologicznych.

1.2.2. Budowa systemu zarządzania i marketingu zabytkami

- stosowanie zachęt prawnych i finansowych oraz pomocy publicznej dla inwe-

storów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;

- przygotowanie kompleksowej, łatwo dostępnej informacji o warunkach zagospodarowania nieużytkowanych obiektów zabytkowych i ofertach gospodarczych uwzględniających opiekę nad zabytkami;
- podjęcie akcji promocyjnej dotyczącej obiektów zabytkowych o znaczeniu ponadregionalnym.

Priorytet I.3. Budowa tożsamości poprzez ochronę dóbr kultury, edukację regionalną i turystykę

I.3.1. Eksponowanie walorów kulturowych poprzez turystykę, edukację i promocję

- wspieranie rozwoju Muzeum Regionalnego w Cedyni;
- organizacja i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych;
- ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej miasta i gminy (w tym prac magisterskich i doktorskich);
- wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej.

I.3.2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

- edukacja regionalna – tworzenie programów nauczania regionalnego uwzględniających dziedzictwo kulturowe dla wszystkich poziomów nauczania, wspieranie projektów edukacyjnych poświęconych upowszechnianiu historii i dziedzictwa kulturowego;
- organizacja kształcenia nauczycieli i organizatorów życia kulturalnego w zakresie opieki nad zabytkami;
- opracowanie i organizacja tras oraz ścieżek edukacyjnych z wykorzystaniem obiektów i zespołów zabytkowych;
- wykonanie tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych.

Cel strategiczny II. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze

Cedynia jest gminą o cennych zasobach dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym. Wieloletnie zaniechania determinują konieczność pilnych działań

zmierzających do odnowy i rewaloryzacji najcenniejszych obiektów. Miarą realizacji celu będzie ilość i wartość wykonanych prac remontowo-konserwatorskich. Potrzeba pilnego ratowania zasobów dziedzictwa należy uznać za sprawę priorytetową, ponieważ tradycyjny krajobraz kulturowy, m.in. pod wpływem przemian gospodarczych, ulega ciągłej degradacji, tracąc swoją ukształtowaną historycznie wyjątkową strukturę. Należy jednak pamiętać, że wszelkie działania przy zabytkach objętych ochroną prawną należy konsultować i uzgadniać z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Za najważniejsze uznaje się znaczące zwiększenie nakładów finansowych przeznaczanych na prace związane z konserwacją zabytków i rewitalizacją, w tym wydatków budżetowych. Miarami realizacji tego celu będą wskaźniki jakościowe i ilościowe zrealizowanych projektów waloryzujących jakość krajobrazu kulturowego gminy.

Priorytet II.1. *Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.*

II.1.1. Zagospodarowanie zabytków stanowiących własność Gminy

- prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy Cedynia (w ramach opracowanego planu remontów);
- podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością Gminy Cedynia;
- zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).

II.1.2. Przeciwdziałanie niszczeniu i niewłaściwemu użytkowaniu zabytków

- stałe podnoszenie w budżecie Gminy środków finansowych przeznaczonych na ochronę zabytków i opiekę nad nimi;
- dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach zabytkowych, w postaci stosownej uchwały, dotyczącej udzielania dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach;
- opracowanie systemu rekompensat i ulg dla właścicieli oraz użytkowników

obiektów zabytkowych, sprzyjających podejmowaniu przez nich działań;

- stosowanie działań dyscyplinujących w stosunku do osób, które nie sprawują należytej opieki nad zabytkiem, określonej w art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- uwzględnianie w umowach sprzedaży/ dzierżawy/ najmu/ itp. warunków właściwego użytkowania obiektów zabytkowych oraz obowiązku przeprowadzenia prac remontowych w określonym terminie.

Priorytet II.2. Prowadzenie działań zwiększających atrakcyjność zabytków i ich wykorzystania dla rozwoju społeczno-gospodarczego

II.2.1. Rewaloryzacja i rewitalizacja zespołu urbanistycznego Cedyni

- ochrona konserwatorska miasta przed nowymi, dysharmonizującymi, elementami, np. pawilony handlowe, agresywna reklama, ogrodzenia z elementów prefabrykowanych, itp.;
- ochrona konserwatorska zabytkowego założenia urbanistycznego Cedyni przed dekompozycją jego panoram i osi widokowych poprzez niewłaściwie lokalizowane nowe inwestycje;
- realizacja rewaloryzacji i rewitalizacji miasta Cedynia na podstawie opracowanych planów o indywidualnym charakterze;
- wykonywanie prac ziemnych na obszarze staromiejskim pod nadzorem archeologicznym.

II.2.2. Utworzenie parku kulturowego „Cedynia”

- wykonanie dokumentacji historyczno-konserwatorskiej;
- opracowanie planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego (zgodnie z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- rewaloryzacja substancji zabytkowej na obszarze parku kulturowego;
- przeprowadzenie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych na obszarze parku kulturowego;
- promocja parku kulturowego jako produktu turystycznego.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zakłada się, że zadania określone w "Gminnym Programie" będą realizowane w wyniku następujących działań:

- współpraca władz Gminy Cedynia z Zachodniopomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, przedstawicielami Kościołów i związków wyznaniowych, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami oraz ośrodkami naukowymi;
- działania własne władz samorządowych:
 - prawne** – m.in. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów, które winny być objęte prawną ochroną konserwatorską;
 - finansowe** – należyte utrzymywanie, wykonanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy oraz dotacje, system ulg finansowych, nagrody, zachęty podatkowe dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;
 - programowe** – realizacja projektów i programów krajowych, wojewódzkich, regionalnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
 - inne** – działania stymulujące, promocyjne, edukacyjne, itp.
- działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

W celu realizacji zadań niniejszego „Gminnego Programu” konieczne będzie pozyskanie poparcia społecznego dla działań na rzecz środowiska kulturowego, a w dalszej kolejności podjęcie ze strony władz i mieszkańców inicjatyw skutkujących konkretnymi działaniami.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która winna odczuć bezpośrednio efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar miasta i przesądza o jego atrakcyjności.

Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały „*Gminny program opieki nad zabytkami*” jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program wykorzystywany może być przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, a także osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym.

Opracowanie i uchwalenie „*Gminnego Programu*” nie powinno być traktowane jedynie jako realizacja przez Gminę zadania ustawowego. Program służyć ma bowiem rozwojowi miasta i gminy Cedynia, poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Inne ważne cele „*Gminnego Programu*” wskazane przez ustawodawcę, jak określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe, czy tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, sprawiają, że program ten może pełnić ważną rolę społeczną, a jego konsekwentna realizacja stać się istotnym czynnikiem rozwoju gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe Cedyni. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji „*Gminnego Programu*” przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, poprawienie stanu zachowania obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności prze-

strzeni publicznych, rozwój społeczno-gospodarczy.

Programy opieki sporządzane na kolejne lata winny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

„Gminny Program”, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, powinien zostać przedstawiony Radzie Miejskiej w Cedyni w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji zadań „Gminnego Programu” co dwa lata Burmistrz Miasta zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie. Sprawozdania te winny być następnie przekazywane do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie. Ich wyniki powinny być wykorzystywane przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji wojewódzkiego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji „Gminnego Programu”:

W ramach priorytetu I.1. Opieka nad zasobami dziedzictwa kulturowego gminy Cedynia

- liczba opracowanych prac studialnych (np. opracowanie aktualnego studium urbanistycznego, opracowanie studiów historyczno-ruralistycznych, studia krajobrazowe);
- liczba badań naukowych nad zabytkami i historią regionu zrealizowanych pod patronatem Gminy Cedynia i sposoby ich upowszechniania (np. wydawnictwa, konferencje naukowe, seminaria, multimedia, itp.);
- stopień (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- w jaki sposób określono zadania i kompetencje dotyczące opieki nad zabytkami w obrębie administracji gminy Cedynia – czy powołano Miejskiego Konserwatora Zabytków lub inspektora d.s. ochrony i promocji zabytków?
- czy zaktualizowano gminną ewidencję zabytków?
- liczba zaktualizowanych kart ewidencyjnych poprzez weryfikację zapisów w nich zawartych (np. informacja o wpisie do rejestru zabytków);
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów

zabytkowych.

W ramach priorytetu I.2. Budowa bazy informacji i zarządzania zabytkami miasta i gminy Cedynia

- liczba opracowanych/opublikowanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników, itp.);
- liczba przeprowadzonych akcji informacyjnych wśród mieszkańców, dotyczących dziedzictwa kulturowego;
- czy uczyniono z platformy internetowej Urzędu Miejskiego bazę wszechstronnej informacji o dziedzictwie kulturowym gminy i czy jest ona aktualizowana na bieżąco?
- liczba kontroli stanu zachowania, użytkowania i przebiegu wszelkich prac przy zabytkach, w tym archeologicznych;
- jakie zastosowano zachęty prawne i finansowe oraz jaką pomoc publiczną dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych?
- liczba dostępnych informacji o warunkach zagospodarowania nieużytkowanych obiektów zabytkowych i ofertach gospodarczych uwzględniających opiekę nad zabytkami.

W ramach priorytetu I.3. Budowa tożsamości poprzez ochronę dóbr kultury, edukację regionalną i turystykę

- liczba osób zwiedzających Muzeum Regionalne w Cedyni;
- liczba publikacji muzealnych o tematyce regionalnej;
- liczba wystaw muzealnych związanych z dziedzictwem kulturowym miasta i gminy;
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych;
- liczba utworzonych lub zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- liczba przyznanych nagród za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej miasta (w tym prac magisterskich i doktorskich);

- liczba programów nauczania regionalnego uwzględniających dziedzictwo kulturowe dla wszystkich poziomów nauczania;
- liczba projektów edukacyjnych poświęconych upowszechnianiu historii i dziedzictwa kulturowego;
- liczba wykonanych tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych.

W ramach priorytetu II.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

- poziom (w %) wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- liczba przeprowadzonych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy Cedynia;
- kwota pozyskanych środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością Gminy Cedynia;
- liczba zabezpieczonych obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.

W ramach priorytetu II.2. Prowadzenie działań zwiększających atrakcyjność zabytków i ich wykorzystanie dla rozwoju społeczno-gospodarczego

- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych w/w pracom;
- liczba usuniętych dysharmonizujących elementów w krajobrazie kulturowym miejscowości (np. pawilony handlowe, agresywna reklama, ogrodzenia z elementów prefabrykowanych, itp.);
- liczba zrealizowanych rewaloryzacji i rewitalizacji miasta na podstawie opracowanych planów o indywidualnym charakterze;
- liczba wykonanych prac ziemnych na obszarze staromiejskim pod nadzorem archeologicznym;
- czy utworzono park kulturowy „Cedynia”?
- czy wykonano dokumentację historyczno-konserwatorską, w ramach realizacji zadania mającego na celu powołanie w/w parku kulturowego?

- czy w celu realizacji powyższego zadania opracowano plan miejscowego zagospodarowania przestrzennego (zgodnie z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)?
- liczba zrewaloryzowanych obiektów zabytkowych zlokalizowanych na obszarze planowanego parku kulturowego;
- liczba przeprowadzonych prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych znajdujących się na obszarze planowanego parku kulturowego;
- liczba wydawnictw/akcji promocyjnych parku kulturowego jako produktu turystycznego.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

"Gminny Program" jest zbiorem celów i zadań dla gminy jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie dla władz samorządowych, także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może samorząd. Zgodnie z art. 73 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: „Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.”

Możliwości pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań wskazanych do realizacji w „Gminnym Programie” są duże, ponieważ obejmują zarówno środki, które pozostają w dyspozycji lub w zasięgu władz samorządowych, jak również inne źródła (np. prywatne, rządowe). Są to:

- środki własne budżetowe Gminy Cedynia na realizację zadań własnych;
- dotacje podmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest samorząd gminy;
- środki znajdujące się w gestii Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – **załącznik nr 3**;
- dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki – **załącznik nr 4**;
- dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
- dochody własne instytucji kultury;
- środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów ministerialnych;
- zaciągane przez samorząd gminny kredyty bankowe na realizację określonych celów i inwestycji;
- zyski z działalności statutowej i gospodarczej;
- odsetki z kont i rachunków bankowych;

- dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
- składki i zbiórki publiczne;
- środki finansowe osób fizycznych;
- fundusze krajowe i zagraniczne Unii Europejskiej;
- inne środki przewidziane prawem.

Obowiązek dbania o stan zabytków ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. Znaczącym wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są także inne źródła dofinansowania, wśród których istotną rolę pełnią środki z budżetu państwa. Są to zarówno środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak i środki Wojewody (będące w dyspozycji Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków). W gestii Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego znajdują się także środki specjalne, pochodzące z dochodów płynących z gier losowych, przeznaczone m.in. na promowanie i wspieranie działań na rzecz ochrony polskiego dziedzictwa narodowego.

Odnosnie obiektów sakralnych w finansowaniu prac związanych z remontami i pracami konserwatorskimi, oprócz środków własnych parafii i ww. środków budżetu państwa, istnieje dodatkowa możliwość wsparcia przez Fundusz Kościelny – funkcjonujący w ramach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Jednym z celów Funduszu jest dofinansowywanie remontów i konserwacji zabytkowych obiektów sakralnych, w tym podstawowe prace zabezpieczające obiekt, a w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej. Fundusz natomiast nie finansuje konserwacji ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych.

W przypadku wyjątkowych projektów można też pozyskać środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Dotyczy to dofinansowania renowacji zabytkowych parków i ogrodów wpisanych do rejestru zabytków oraz dofinansowania publikacji związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Ponadto istnieją także możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Pod koniec października 2011 roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosił następujące programy na rok 2012 (informacja na stronie www.mkidn.gov.pl):

Wydarzenia artystyczne

1. Priorytet – Muzyka.
2. Priorytet – Teatr i taniec.
3. Priorytet – Sztuki wizualne.
4. Priorytet – Literatura.
5. Priorytet – Czasopisma.
6. Priorytet – Film.
7. Priorytet – Narodowe kolekcje sztuki współczesnej.

Edukacja kulturalna

Dziedzictwo kulturowe

1. Priorytet – Ochrona zabytków.
2. Priorytet – Wspieranie działań muzealnych.
3. Priorytet – Kultura ludowa.
4. Priorytet – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.
5. Priorytet – Ochrona zabytków archeologicznych.

Infrastruktura kultury

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Rozwój szkolnictwa artystycznego

1. Priorytet – Edukacja artystyczna.
2. Priorytet – Instrumenty dla szkolnictwa artystycznego.

We wszystkich programach MKiDN obowiązkowe jest złożenie wniosku poprzez portal systemu EBOI (<http://mkidn.eboi.pl>).

Terminy składania wniosków:

I nabór - do dnia 30 listopada 2011 roku;

II nabór - do dnia 31 marca 2012 roku.

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Jednym z podstawowych działań Rady Miejskiej w Cedyni w zakresie ochrony zabytków jest coroczne przyznawanie w uchwale budżetowej wysokości środków finansowych przeznaczonych na dotacje celowe dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze gminy Cedynia – **załącznik nr 2**.

Celem wspomnianych dotacji jest wspieranie i uzupełnianie działań właścicieli lub posiadaczy zabytków dla zapewnienia ochrony oraz konserwacji wartościowych elementów substancji zabytkowej. O dotacje może ubiegać się każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Dotacja może być udzielona w/w podmiotom, które wykażą się wkładem własnym na wykonanie prac lub robót objętych wnioskiem o udzielenie dotacji.

Dotacja na prace lub roboty budowlane przy zabytku może finansować nakłady obejmujące:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) aranżację najbliższego otoczenia (w ramach działki, na której zabytek jest posadowiony) zabytku nieruchomego celem wyeksponowania walorów architektonicznych i poprawy estetyki;
- 17) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-16;
- 18) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.